

TÜRKİYE - AZERBAJCAN ORTAK GÜVENLİK İNŞASINDA BİZ DUYGUSU VE GURURUN ROLÜ*

THE ROLE OF WE-FEELING AND PRIDE IN COMMON SECURITY-BUILDING BETWEEN TURKEY AND AZERBAIJAN

Nihal EMEKLİER** - Cansu ULU***

ÖZ

Bu çalışmada, İkinci Karabağ Savaşı ve 2023 Dağlık Karabağ Çatışmaları örnek olay olarak seçilerek duygu çalışmaları açısından biz duygusu ve gururun ortak güvenlik inşasında ve güvenlik politikalarında işbirliğinin derinleşmesindeki rolü ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, 2020-2023 yılları arasında Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ortak güvenlik söylemi analiz edilerek, paylaşılan ortak zafer duygusu ve biz duygusunun katalizör etkisiyle güvenlik topluluklarının oluşumunu, duygusal normların etkisini ve duyguların söylemsel düzlemde nasıl araçsallaştırıldığını ortaya koymaktır. Ayrıca, Türkiye'nin İHA ve SİHA kullanımı bu söylem bağlamında incelenmiş; metin analizinden elde edilen bulgularla duyguların güvenlik politikalarındaki rolü ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Duygular, Güvenlik Toplulukları, Biz Duygusu, Gurur, İkinci Karabağ Savaşı.

ABSTRACT

In this study, the Second Karabakh War and the 2023 Nagorno-Karabakh Clashes are selected as case studies to examine the role of we-sentiment and pride in the construction of collective security and the deepening of cooperation in security policies, from the perspective of emotion studies. Within this framework, the primary aim of the study is to analyze the joint security discourse between Turkey and Azerbaijan from 2020 to 2023, and to reveal how the shared sense of victory and the feeling of togetherness function as catalysts in the formation of security communities, the influence of emotional norms, and the instrumentalization of emotions within discursive practices. Furthermore, Turkey's use of UAVs and UCAVs is analyzed in the context of this discourse, and findings obtained through textual analysis demonstrate the role of emotions in shaping security policies.

Keywords: Emotions, Security Communities, We-Sentiment, Pride, the Second Karabakh War.

*Bu çalışma, 30-31 Mayıs 2024 tarihinde Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Uluslararası Politika ve Güvenlik Çalışmaları Derneği tarafından düzenlenen INTPOLSEC Uluslararası Güvenlik Kongresi 2024'te "Duygusal Boyutuyla Güvenlik: Türkiye-Azerbaycan Ortak Güvenlik İnşasında Biz Duygusu ve Gururun Rolü" bildiririsinden yola çıkılarak geliştirilmiştir.

**Polis Akademisi İzmir Rüştü Ünsal Polis Meslek Yüksekokulu, Dr. Öğretim Üyesi.

E-posta: nihal.emeklier@pa.edu.tr

ORCID NO: 0000-0002-6480-2059

***Polis Akademisi İzmir Rüştü Ünsal Polis Meslek Yüksekokulu, Dr.

Öğretim Görevlisi.

E-posta: cansu.ulu@pa.edu.tr

ORCID NO: 0000-0002-3676-218X

Makale Atf Bilgisi: EMEKLİER Nihal, ULU Cansu (2026). Türkiye - Azerbaycan Ortak Güvenlik İnşasında Biz Duygusu ve Gururun Rolü, Avrasya Etüdüleri.

Gönderim Tarihi: 30.12.2025 **Kabul Tarihi:** 25.02.2026

Giriş

Sosyal bilimlerde ve uluslararası ilişkiler özelinde son yirmi yıldır duygulara ve duygulanımsal topluluklara ilişkin artan bir akademik ilgi söz konusudur. Duygular uzun süre ana akım yaklaşımlar tarafından rasyonel olandan sapmalar olarak yanlış kararlar ve irrasyonel davranışların kaynağı şeklinde değerlendirilmiştir.¹ Bunun nedeni, modernitenin bilişsel ve duygusal dünyayı ayırarak, duyguları rasyonel karar alma sürecinden dışlamasıdır.² Disiplinlerin rasyonaliteye dair katı bariyerlerinin sorgulanmasıyla birlikte salt rasyonaliteye dayalı analizlerin karmaşık sorunları açıklamada yetersiz kalması, duygu çalışmalarının öneminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gelişme literatürde duygusal dönüşten (*emotional turn*) söz edilmesini sağlamıştır. Her ne kadar disiplinin sınırlarında kalsa da birçok kuramsal çalışmada duygulara, duygulanımlara ve duygulanımsal topluluklara yer verilmiş ve duyguların uluslararası ilişkiler teorilerine nasıl eklenilebileceği tartışmaya açılmıştır.³ Uluslararası ilişkilerde duygusal dönüşün öncülerinden Hutchison ve Bleiker'e göre duygular kuramsal olarak artık kabul görmüştür ve bundan sonrasında araştırmaların, duyguların neden ve nasıl önemli olduğunu açıklamaya yönelmesinin zamanıdır.⁴

Bu çalışmada duyguların güvenlik çalışmalarında ön plana çıkmasıyla güvenleştirme söyleminde ve ortak güvenlik inşasında üstlendikleri rol tartışılmıştır. Bu çalışmanın amacı kuramsal açıdan duyguların güvenlik politikaları ve ortak güvenlik inşası üzerindeki etkilerini tartışmaktır. Temel olarak iki ana pozitif duygu üzerine odaklanılmıştır. Uluslararası ilişkiler ve politika bağlamında duygu çalışmaları genellikle korku, öfke, kaygı gibi negatif duygular üzerine yoğunlaşmaktadır. Uluslararası politikanın şekillenmesinde benzer düzeyde etkili olan umut, gurur, sevinç gibi pozitif duygular üzerine yapılan çalışmalar ise sınırlı kalmaktadır.⁵ Buradan hareketle, çalışmada iki pozitif duygu olarak biz duygusu ve gurur seçilmiştir. Örnek olay olarak İkinci Karabağ

1 Ronald Bleiker ve Emma Hutchison, "Fear No More: Emotions and World Politics", *Review of International Studies*, 34, 2008, p. 116.

2 Bilgehan Emeklier ve Nihal Emeklier, "Emotions in War: The Emotionality-Rationality Equation in Clausewitz's Theory of War", *The Philosophical Journal of Conflict and Violence*, 6:1, 2022, pp. 46-47.

3 Stephane J. Baele ve Gregorio Bettiza, "'Turning' Everywhere in IR: On the Sociological Underpinnings of the Field's Proliferating Turns", *International Theory*, 13:2, 2021, p. 317; Neta C. Crawford, "The Passion of World Politics: Propositions on Emotion and Emotional Relationships", *International Security*, 24:4, 2000, p. 125.

4 Emma Hutchison ve Roland Bleiker, "Emotion, Agency, and Power in World Politics", *The Power of Emotions in World Politics*, Simon Koschut (Eds.), Routledge Taylor and Francis, London, 2020, p. 185.

5 Erdem Özlük, *Uluslararası İlişkilere Duygusal Bakış*, Konya, Çizgi Kitabevi, 2016, p. 79.

Savaşı ve 2023 Dağlık Karabağ Çatışmaları ele alınmıştır. 2020-2023 tarihleri arasında Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ortak güvenlik inşasında duyguların söylem üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada ilk olarak, uluslararası ilişkilerde duygulara yönelik artan akademik ilgi ve duygu çalışmalarının temel kavramları tartışılarak kuramsal bir çerçeve sunulacaktır. Ardından, güvenlik olgusunun bir duygu olarak nasıl ele alınabileceği ve güvenlik topluluklarının oluşumunda duyguların belirleyici rolü incelenecektir. Buradan hareketle güvenlik topluluklarının oluşumunda duygusal normların nasıl şekillendiği üzerinde durulacak ve özellikle zafer ve gururun ortak güvenlik inşasında nasıl bir işlev gördüğü analiz edilecektir. Türkiye-Azerbaycan ilişkisinde stratejik işbirliğinin duygular özelinde söylemsel düzlemde nasıl şekillendiği incelenecektir. Ayrıca Türk İHA ve SİHA'larının kullanımının bu söylemle nasıl ilişkilendirildiğine yer verilecektir. Çalışmanın son bölümünde ise metin analizi yöntemiyle elde edilen bulgular tartışılarak genel sonuçlar değerlendirilecektir.

Uluslararası İlişkilerde Duygular ve Duygu Çalışmaları

Uluslararası ilişkiler disiplininde duygular, yirmi yılı aşkındır gündemden güne biriken bir literatür zenginliğiyle ele alınmaktadır ki artık literatürde kuramsal olarak “duygusal dönüş” kalıcı biçimde yerleşmeye başlamıştır.⁶ Öncesine ve duyguların uluslararası ilişkiler kuramlarındaki yerine dönersek, ilk olarak şunu söylemeliyiz ki duygular, literatürün felsefi öncüllerinin anlatılarında ve klasik teorilerde kendine her daim, örtük biçimde olsa da yer bulmuştur. Örneğin korku ve öfke duyguları, Thucydides'ten Hobbes'a ve Morgenthau'dan Waltz'a kadar realizmde uluslararası politikayı anlamlandırma ve açıklamada önemli yere sahiptir.⁷ Nitekim Hobbesyen terminolojiyle realist anlatı, güvenlik ikilemi, güç politikaları ve caydırıcılık üzerine düşünürken korkuyu temel referans olarak alır ama onun öznesi yine de her zaman rasyonel olarak hareket eden devletlerdir. Benzer şekilde, idealizm, liberalizm ve onun liberal kurumsalcılık gibi varyantları devletler arası işbirliğinde başta güven ve saygı olmak üzere duygusal normlara değinirler ama yine de anlatılarında duygular, rasyonel fayda hesaplarının yan unsuru olarak karşımıza çıkar. Diğer yandan, rasyonel seçim teorisinin eleştirel tamamlayıcısı Robert Jervis'in öncü çalışmalarında olduğu gibi dış politika analizi üzerine çalışmalar, algular ve inançlar üzerinden duyguların karar verme üzerindeki etkisini tartışmıştır.⁸ Ancak ge-

6 Charlotte Epstein, Ole Wæver, "The turn to turns in International Relations", *European Journal of International Relations*, 0:00, 2025, pp. 1-28.

7 Emma Hutchison ve Roland Bleiker, "Theorizing emotions in world politics", *International Theory*, 6, 2014, p. 492.

8 Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton, Princeton University Press, 1976.

nel bir çerçevede değerlendirilirse duygular rasyonel aktörlerin yanlış veya sapmalı kararlarının günah keçisi olarak konumlandırılmıştır. Bir başka ifadeyle duygular hem uluslararası politikayı açıklamada var olmuş, hem de paradoksal biçimde pozitivist epistemolojinin hareket alanı içinde görmezden gelinip dışlanmıştır.⁹

Bu çerçevenin aşılmasında ilk kırılma, konstrüktivist ve eleştirel yaklaşımlarla birlikte duyguların yalnızca analitik arka plan unsurları olarak değil, uluslararası ve küresel politikanın kurucu bileşenleri olarak ele alınmaya başlanmasıdır. Konstrüktivist kuram, kimlik, norm ve çıkarların karşılıklı etkileşimlerle toplumsallığın içinde inşa edildiğini savunurken; korku, utanç, öfke, hayal kırıklığı, güven, aidiyet, onur ve empati gibi duyguların öznelerarasılık ekseninde tehdit algılarını, dost-düşman ayrımlarını ve dış politika pratiklerini şekillendirdiğini vurgular.¹⁰ Bu yaklaşımda duygular, rasyonelliğin karşıtında konumlandırılmaz ve rasyonel görünen davranışların hangi anlam dünyaları içinde mümkün hâle geldiğini açıklayan unsurlar olarak görülür. Zira uluslararası politikada söz konusu olan en basit haliyle maddi çıkarlara dayalı devletler arası güç ve hayatta kalma mücadeleleri olsa dahi tüm bunların arkasında bu gerçekliklere anlam kazandıran duygular, algılar, beklentiler ve kimliksel özdeşleşme süreçleri vardır. Aynı zamanda konstrüktivist kuramda duygular da özneler arası biçimde inşa edilen bilişsel inanışlardır ve bir dizi farklı duygu da içinde bulunulan sosyal ve kültürel çevrede normlar, inançlar ve fikirlerle etkileşim içinde açığa çıkarak davranışı ve toplumsal eylemi şekillendirir.¹¹

Böylece artık duyguların kolektif deviniminde ve küresel politikaların oluşumundaki rolü rasyonel olanla bir aradalığı ekseninde değerlendirilmeye başlanmış ve ne ondan ayrı ne yalnızca tamamlayıcı ne de onun karşıtında düşünölmüştür. Başka bir ifadeyle geleneksel akıl ve duygular/tutkular ikiliğinin aşılmasında kuramsal ve epistemolojik bir kırılma yaşanmıştır. Eleştirel ve post-yapısalcı yaklaşımlar ise başta korku olmak üzere duyguların siyasal söylemler aracılığıyla nasıl üretildiğini, dolaşıma nasıl sokulduğunu ve iktidar ilişkilerini yeniden nasıl ürettiğini ortaya koyar. Bu perspektife göre duygular politik ve toplumsal yönetimselliğe içkindir, çünkü uluslararası düzenin sürekliliğini ve dönüşümünü mümkün kılan kolektif ve söylemsel pratiklerin merkezinde yer alırlar ve kaldıraç olarak kullanılırlar.

9 Hutchison ve Bleiker, "Theorizing emotions in world politics", p. 492.

10 Alexander Wendt, *Social theory of international politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.

11 Efser Rana Coşkun, "Uluslararası İlişkiler'de Duygusal Dönüş: Duyguların Analizi", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 2023, s. 125.

Görüldüğü üzere uluslararası ilişkiler kuramlarının zaman içinde geçirdiği dönüşüm, interdisipliner çalışma alanları ve yaklaşımların daha çok benimsenmesi, konstrüktivist ve eleştirel kuramların pozitivistimin katı bariyerlerini aşındırması duyguların çalışmaları önünü açmıştır. Böylece uzun dönem sadece rasyonelin karşıtı olarak konumlandırılan, niceliksel biçimde ölçülememesi gibi nedenlerle metodolojik olarak dışlanmış duygular disiplinde kendine yer açmaya başlamıştır. Ontolojik, epistemolojik ve teorik zorluklar halen devam etse de duygular artık uluslararası ilişkiler disiplininde niş bir konu olmanın ötesine geçmiş,¹² toplumsal alanın ve dolayısıyla dünya politikasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmiştir.¹³ Kavramsal adaptasyonunun yüksek olması, söylemsel ve görsel analizlerle dış politika, güvenlik, çatışma çözümleri, göç gibi farklı konulara ışık tutması, perde arkasında kalanı ve görünmeyeni yakalama fırsatı vermesiyle de duygular analitik bir araştırma yöntemi olarak uluslararası ilişkiler akademisinde geniş ölçüde benimsenmiştir.

Buradan hareketle, duyguların çalışmaları uluslararası ilişkiler literatüründe ilk olarak kendi öznel değerini gerçekçi varsayımlara meydan okuyarak ve dünya siyasetinde duyguların dikkate alınmasının önemini vurgulayarak inşa etmiştir ki burada ana argüman duyguların rasyonel olanın tam karşısında konumlanmadığı ya da onun tamamlayıcı bir unsuru olmadığıdır.¹⁴ Görüldüğü gibi duyguların çalışmaları ana çıkış noktası, rasyonel olan ile duygusal olanın bilişsel dünyada aslında birbirleriyle iç içe var olmasıdır. Buna göre bilişsel dünyamızla duygusal dünyamız birbirinden bağımsız değildir ve keskin hatlarla birbirinden ayrılamaz. Alanın öncü isimlerinden Mercer, karar alma süreçlerinde duyguların tercihleri sıralayarak karardan önce geldiğini, seçimi etkilediğini, eylemi yönlendirdiğini ve seçimden sonrasında da kararı izlediğini vurgular. Çünkü almış olduğumuz karar sonucunda yaşananlara ilişkin yeni bir duygusal değerlendirme süreci bizi bekler, ne hissettiğimizi ve tercihlerimizin duygusal dünyamızı nasıl etkilediğini biçimlendirir.¹⁵ Dolayısıyla bilişsel ve duygusal süreç bir arada ilerler; zira duygular onları deneyimleyenlerin bilişsel değeren-

12 Katrin Travouillon, Nicolas Lemay-Hébert ve Joanne Wallis, "An emotions agenda for peace: Connections beyond feelings, power beyond violence", *Cooperation and Conflict*, 0:00, 2023, pp. 2-3.

13 Hutchison ve Bleiker, "Theorizing emotions in world politics", p. 491.

14 Anne-Marie Houde, "Emotions, International Relations, and the everyday: Individuals' emotional attachments to international organisations", *Review of International Studies*, 2025, 51:3, p. 506. Özlük, *Uluslararası İlişkilere Duygusal Bakış*, s. 41.

15 Jonathan Mercer, "Rationality and Psychology in International Politics", *International Organization*, 59:1, 2005, p. 94.

dirmelerine sirayet eder ve eyleme geçirici rol oynar.¹⁶ Özetle insan çok boyutlu ve karmaşıktır; sadece akıl veya mantıkla hareket etmez, bunların dahi arka planında geçmiş deneyimleri, inançları, toplum tarafından şekillendirilmiş duygusal normları ve öz motivasyonları bulunur.¹⁷ Duygular kişinin ne istediğini, neye inandığını ve ne yaptığını etkiler.¹⁸ Bu açıdan duygular sosyopolitik olay ve olgularda önemli bir itici güçtür.

Duygu çalışmaları genelde sosyal bilimlerde özelde uluslararası ilişkiler ve siyaset bilminde oldukça zengin ve keşfedilmeye açık bir alandır. Zira duyguların sosyal alanda konstrüktif oluşumuna ilişkin sayısız araştırma sorusu türetmek mümkündür. Örnek olarak, duygular, sosyal, kültürel ve politik bağlarla nasıl iç içe geçer? Duyguların özneler arası oluşumunda hangi siyasal ve toplumsal faktörler belirleyicidir? Politik alanda duygular kitleleri etkilemek için söylemsel olarak ve görsel biçimlerde nasıl araçsallaştırılır? Toplumda genel kabul gören ortak duyguların inşası nasıl gerçekleştirilir? Toplumda farklı duygular hangi koşullar altında dolaşıma sokulur? İnsanların ve toplumların güç ve statüye dayalı duyguları nasıl sınıflandırılır? Toplumsal etkileşimlerde empati, şefkat, umut gibi pozitif duygular ile kaygı, öfke, nefret, hayal kırıklığı gibi negatif duyguların rolü nedir? Duygular çatışma yönetiminde ve uzlaşma arayışında nasıl yönetilir, hangi duyguların uyandırılması çatışma sonrası süreçlerde taraflar arası bağı yeniden kurabilir? Savaş ve çatışmaların evriminde kolektif duyguların etkileri nelerdir? Politik aktörler ve liderler kriz yönetiminde hangi duyguları ön plana çıkarır ve bunları politik bir güce nasıl dönüştürür? Duygular kolektif biz bilincinin ve grup aidiyetinin oluşmasında nasıl rol oynar, hangi duygular bu amaçla araçsallaştırılabilir? Tarihsel travmalar ve kolektif hafızanın duygusal boyutları nelerdir? Tarihi olayların duygusal mirası günümüzde nasıl yaşatılır ve hangi yollarla aktarılır? Farklı topluluklar arasında duygu birliktelikleri nasıl oluşur ve duygusal bağlar nasıl inşa edilir? Duyguların karar alma süreçlerindeki etkileri nelerdir? Ayrıca vaka çalışmaları ile ilişkilendirerek inşacı yaklaşımla birçok farklı araştırma sorusu üretilebilir.

Duygu çalışmalarında iki temel araştırma akımı öne çıkar. Birincisi, siyasi

16 Yohan Ariffin, "Introduction: How Emotions Can Explain Outcomes in International Relations", *Emotions in International Politics: Beyond Mainstream International Relations*, Yohan Ariffin, Jean-Marc Coicaud ve Vesselin Popovski (Eds.), Cambridge University Press, Cambridge, 2016, p. 3.

17 Jonathan Mercer, "Human Nature and The First Image: Emotion in International Politics", *Journal of International Relations and Development*, 9, 2006, pp. 289-290.

18 Jonathan Mercer, "Emotional Beliefs", *International Organization*, 64:1, 2010, p. 2.

duygulara odaklanarak duygusal tepkilerin, hislerin ve dinamiklerin siyasi süreç ve sonuçları nasıl etkilediğini ve aktörlerin fizyolojik, duygusal ve bilişsel olarak ilgilerini ve davranışlarını çok disiplinli biçimde inceler. Örneğin liderlerin baskı altında ortaya çıkan duyguları ve tepkileri analiz edilir. İkincisi ise duygusal siyaset alanıdır; burada siyasi amaçlarla duygular ve duygusal ifadeler kullanılarak bunların geliştirilmesi, manipüle edilmesi veya taklit edilmesi yoluyla siyasi söylem ve davranışlar inşa edilir. Söylemlerin duygu analizinin yapılması ve söz konusu duyguların hangi stratejik amaçlara hizmet ettiği, toplum nezdinde duyguların popülist politikaların hayata geçirilmesinde nasıl işlevselleştirildiği örnek araştırma konularındandır.¹⁹ Politikacıların söylemlerinde ve güçlü yerleşik siyasal anlatılarda duyguların stratejik olarak araçsallaştırılması veya kullanılması, toplumun daha geniş kesimlerinin ilgisini çekmede ve siyasi algıları biçimlendirmede önemli rol oynamaktadır.²⁰ Duygular aracılığıyla toplumun kolektif belleğinde önemli izler oluşturulabilir, toplumun risk ve tehdit algıları biçimlendirilebilir; ayrıca duyguların grup davranışı ve siyasi katılım pratikleri üzerindeki etkileriyle ikna ve rızanın sağlanması kolaylaştırılabilir.²¹ Özetle duygular, kolektif kimliklere içkindir ve doğal olarak bir dizi politik çıktıyı etkileyebilir ve kararların oluşumunda pay sahibi olabilir.

Güvenlik Toplulukları, Duygular ve Duygusal Normların Oluşumu

İnsan, yaşamında durmaksızın güvende olmayı, güvenli hissetmeyi ve kendine korunaklı bir yaşam alanı yaratmayı arar. Güvenlik, klasik perspektifte kısaca tehditlerden uzak olma hali olarak tanımlanır. Bu tanımda bile duygulara ve bilişsel faktörlere ilişkin bir dizi çıkarsama yapmak mümkündür. Örneğin söz konusu tehdidin yarattığı korku ve kaygı düzeyinin ne olduğu, bu duygusal ve bilişsel devrimin hangi güvenlik tedbirlerini beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla hiçbir insanın onsuz yapamadığı ve varoluşsal bir olgu olarak güvenlik en özünde bir duygu, bir duygulanım halidir ve güvenlik arayışı da korkudan itimada, kaygıdan mutluluğa uzanan geniş yelpazede farklı duygular, eylemliliği ve çeşitli motivasyonları beraberinde getiren duygusal bir tutum-

19 Karl Gustafsson ve Todd. H. Hall, "The Politics of Emotions in International Relations: Who Gets to Feel What, Whose Emotions Matter, and the "History Problem" in Sino-Japanese Relations", *International Studies Quarterly*, 65:4, 2021, 74.

20 Moritz Osnabrügge et al., "Playing to the Gallery: Emotive Rhetoric in Parliaments", *American Political Science Review*, 115:3, 2021, p. 887.

21 Jonathan J. Pierce, "Emotions and the Policy Process: Enthusiasm, Anger and Fear", *Policy & Politics*, 49:4, 2021, p. 595.

dur.²² Duyguların edimsel gücü vardır ve duygular, siyasi toplulukların oluşturulmasında, paylaşılan kimlik duygusunun güçlendirilmesinde, kolektifin bir arada tutulmasında ve toplumsal olaylara verilen tepkilerin biçimlenmesinde rol oynar.²³ Kısacası en özünde bir duygu olarak güvenlik, yalnızca yaygın tehdit algılarını şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda güvenlik söylemlerinin ve ilgili politikaların oluşumunda da belirleyici rol oynar.²⁴

Tam da bu nedenle Solomon, duyguların kolektifin deviniminde bağlayıcı rolüne vurgu yaparak, söylem analiziyle *Güvenlik Çalışmaları*'nda ilgi çekici bir alan sunduğunu belirtir. Çünkü korku, öfke, umut gibi bir dizi duygu güven(-siz)lik algılarının biçimlenmesinde rol oynarken, siyasi semboller ve kamusal söylemlerin uyandırdığı farklı duygular da toplumsal güvenlik yönetiminde önem arz eder.²⁵ Benzer şekilde duygular güvenlik söylemlerinin ve diplomatik uygulamaların başarısında veya başarısızlığında önemli rol oynar. Bu nedenle güvenlik çalışmaları açısından duygular, hem özneleri yöneten güvenlik uygulamalarının bir parçası hem de bu uygulamalara karşı yeni güvenlik anlayışları geliştirmenin bir yoludur. Bu açıdan değerlendirildiğinde algılanan duygulara gömülü güvenlik söylemleri, 'duygularla bezenmiş güç ilişkileri'ni de yansıtır.²⁶

Duygusal inanç (*emotional belief*) kavramı güvenlik ve duygu etkileşiminde önemli bir yere sahiptir. Mercer bu kavramı "duygunun oluşturduğu ve güçlendirdiği ve bir aktör hakkında kanıtların ötesinde kesinlik içeren bir genellemeyi mümkün kılan inanç" olarak açıklar.²⁷ Mercer duygusal inancı uzaylılar tarafından kaçırılma inancı, İran'ın nükleer silah üretmekte olduğu inancı, bir satış vergisinin adaletsiz olduğuna dair duyulan inanç veya Fransız karar vericilerin kararsız olduğuna inanılması gibi örneklerle somutlaştırır.²⁸ Söz konusu inanışlar aynı zamanda kolektif kimliklerin bir yansımasıdır; karşılıklı oluşturucudur, kolektif tarafından paylaşılır ve aktarılır. Duygularla biçimlenen bu inançlar, rasyonel olandan kopuk değil, tam tersine karar alma mekanizmasında rasyonel tercihlerle içe içedir.²⁹ Paylaşılan kolektif ön kabuller olarak özetle-

22 Monique Wonderly, "On the Affect of Security", *Philosophical Topics*, 47:2, 2019, p. 165.

23 Linda Åhäll ve Thomas A. Gregory, "Security, Emotions, Affect", *Critical Studies on Security*, 1:1, 2013, p. 118.

24 Emma Hutchison, "Affective Communities as Security Communities", *Critical Studies on Security*, 1:1, 2013, p. 128.

25 Ty Solomon, "Attachment, Tautology, and Ontological Security", *Critical Studies on Security*, 1:1, 2013, p. 130.

26 Michelle Pace ve Ali Bilgic, "Studying Emotions in Security and Diplomacy: Where We Are Now and Challenges Ahead", *Political Psychology*, 40:6, 2019, p. 1407.

27 Mercer, *Emotional Beliefs*, p. 2.

28 a.g.e., p. 21.

29 Jean-Marc Coicaud, "Emotions and Passions in the Discipline of International Relations", *Japanese Journal of Political Science*, 15, 2014, p. 500.

yebileceğimiz duygusal inançlar güvenlik ve tehdit algılarının şekillenmesinde, ortak güvenlik anlayışının oluşmasında ve güvenlik politikalarının yapımında belirleyicidir. Çünkü güven, milliyetçilik, adalet ve güvenilirlik gibi duygusal inançlar, toplumların kolektif hafızasında kritik bir yer tutar. Geçmiş travmalardan kaynaklanan korku ve kaygı gibi duygular hem güvenlik anlayışının şekillenmesinde hem de yeni güvenlik politikalarının formülasyonunda etkili olabilir. Güvenlikleştirme kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, liderler bu tür toplumsal duygusal inançlara dayanarak bir konuyu tehdit olarak çerçeveleyebilir. Toplumlar tehdit algılarını büyük ölçüde bu inançlar üzerinden kurar; özellikle korku, endişe ve güvensizlik gibi duygular bir olgunun hızla tehdit olarak görülmesini kolaylaştırır. Ayrıca ötekine dair duygusal inançlar da güvenlik ilişkilerinin kurulmasında önemlidir; örneğin bir gruba duyulan güven ve onları dost/kardeş olarak tanımlama, gruplar arası işbirliği ve entegrasyon süreçlerini destekler.

Bu çerçevede Rosenwein'in "duygusal topluluklar" (*emotional communities*) kavramı, sosyal grupları birer duygu sistemi olarak incelemektedir. Duygusal topluluklar, bireylerin benzer duygusal ifade normlarına uyduğu ve aynı ya da ilişkili duygulara değer verdiği veya değer atfetmediği gruplardır.³⁰ Başka bir ifadeyle bir duygusal toplulukta insanlar ortak çıkar, ilgi, değer ve hedeflere sahiptir.³¹ Toplumlar eşzamanlı olarak var olan, zaman içinde değişiklik gösteren, bazılarının daha ön planda olduğu ve/veya zamanla öneminin azaldığı çok sayıda duygusal topluluk bulunmaktadır. Duygusal topluluklardaki temel belirleyici, insanlar arasındaki duygusal bağlar ve ortak paylaşılan duygulardır; söz konusu duyguların zaman içindeki dönüşümüyle yol açtıkları veya teşvik ettikleri sosyal olgular analiz edilmeye çalışılır. Rosenwein, Erken Orta Çağ'da ideolojiler ve ortak ön kabullerle şekillenen duygusal toplulukları metin analiziyle inceleyerek, duyguları veya yokluklarını ifade eden sözcük, jest ve çığlıklardaki ortak örüntüleri ortaya koymuştur.³²

Güvenlik çalışmalarında genellikle son derece rasyonel bir zemine yerleştirdiğimiz güvenlik topluluklarının duygusal örüntüler barındırdığını, duygusal inançlar ile pozitif ve negatif duyguların itici gücüyle biçimlendiğini ve bu açıdan duygusal topluluklar olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür. Karl Deutsch'un güvenlik topluluklarıyla ilgili literatüre kazandırdığı

30 Barbara H. Rosenwein, *Emotional Communities in the Early Middle Ages*, Cornell University Press, New York, 2006, p. 2.

31 a.g.e., p. 24.

32 a.g.e., p. 25.

klasik tanım da duygusal bağlılığa vurgu yapar. Buna göre bir güvenlik topluluğu, üyeleri arasında uzun bir süre boyunca barışçıl değişimi güvence altına alacak kadar güçlü ve yaygın bir “topluluk duygusu” geliştiren ve bu duyguyu resmi ya da gayri-resmi kurumlar ve uygulamalarla destekleyen bütünleşmiş bir gruptur.³³ Politikalar ve güvenlik kararları, sanılanın aksine duygularla şekillenen sosyal ve kültürel bağlamlara dayanmaktadır.³⁴ Nitekim duygular akıl yürütmenin ayrılmaz bir parçasıdır.³⁵ Güvenlik toplulukları özünde aktörler arası ortak güvene ve beklentilere dayalı bir biz-duygusu üzerine inşa edilmiştir. Güvenlik topluluklarının inşasında güven duygusu ve ortak kimlik inancı belirleyicidir; bu süreç bilişsel pratikler ve diplomatik politikalarla güvenin kurumsallaşmasını içerir.³⁶ Bu anlamda güvenlik topluluğunun sürdürülebilmesi için ilgili topluluğa ait duygusal normların ve inançların üyeler tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesi amaçlanır; zira ortak değer üretimi ve meydan okumalar karşısında benzer duyguların paylaşımı biz-duygusunu güçlü kılar.

Duygusal (güvenlik) topluluklarda duygusal normların önemine ve inşasına odaklanan ve NATO örneğini analiz eden Koschout, süreç sosyolojisi açısından güvenlik topluluklarında ortak deneyimlerle biz kimliği yaratılmasında ve sürdürülebilirliğinde duygusal bağların ve normların anahtar rolüne odaklanmaktadır.³⁷ Duygusal güvenlik topluluklarında üyeler arasında zamanla oluşan duygusal bilgi, ortak duygusal alışkanlıkların gelişmesini sağlar. Bu, özneler arası öğrenme ve sürekli duygusal sosyalleşme yoluyla mümkün olur; böylece topluluk üyeleri ortak anlamlar ve güven duygusu etrafında birleşerek kolektif bir bilinç geliştirebilirler. Söz konusu süreçte ortak anılar, mitler ve semboller, üyelerin duygusal olarak paylaşılan bir gerçeklik içinde dünyayı anlamlandırmalarını sağlar. Grup içindeki baskın aktörler ise duygusal normları belirlemede ve dış gruplarla etkileşimi sınırlamada yönlendirici ya da dışlayıcı roller üstlenebilir.³⁸

Duygusal (güvenlik) topluluklarında karşılıklı bağlılığı, duyarlılığı ve öngörülebilirliği teşvik eden ve böylece kolektif özdeşleşmenin istikrara kavuşmasına katkıda bulunan güven duygusu ve dostluk normu, grup-içi sosyalizasyon

33 Karl W. Deutsch, *Political Community at the International Level: Problems of Definitions and Measurement*, Doubleday & Company, Michigan, 1954, p. 33.

34 Hutchison, *Affective Communities as Security Communities*, p. 218.

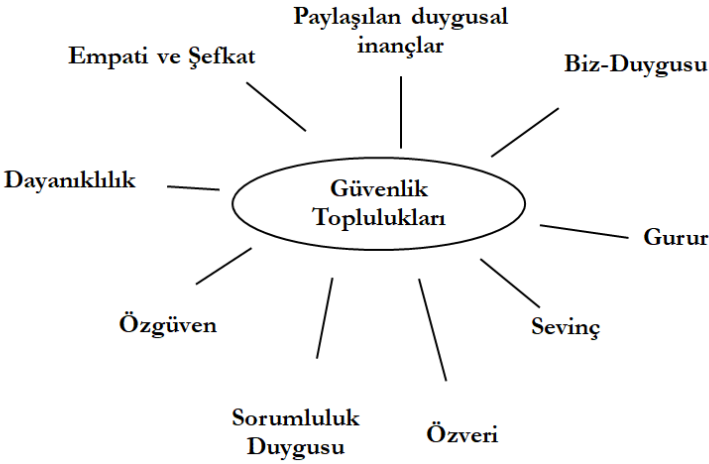
35 Mercer, *Emotional Beliefs*, p. 5.

36 Johan Ariffin, *Introduction: How Emotions Can Explain Outcomes in International Relations*, p. 7.

37 Simon Koschut, “Emotional (Security) Communities: The Significance of Emotion Norms in Inter-Allied Conflict Management”, *Review of International Studies*, 40:3, 2014, pp. 536-537.

38 a.g.e., p. 541.

süreçlerinde pekiştirilir. Bu çerçevede ortak eğitim ve bilgilendirme programları, askeri tatbikatlar, kültürel değişim ve etkileşim, savaş ve çatışma gibi ortak kriz deneyimleri sosyalizasyon sürecinin önemli unsurlarıdır.³⁹ Başlangıçta ortak çıkarlarla bir araya gelen grup üyeleri, zamanla güven, saygı ve empati gibi ortak duygusal normlar etrafında birleşir. Ancak topluluğa yönelik güvenin sarsılması ve hayal kırıklığı gibi olumsuz duygular da topluluğun istikrarını etkileyebilir. Görüldüğü gibi güvenlik stratejileri ve savunma politikaları yalnızca uluslararası yapı, antlaşmalardan doğan sorumluluklar ve yapısal kısıtlarla değil; aynı zamanda ülkelerin tarihsel travmaları, tehdit algıları, konjonktürel beklentileri ve ittifak ilişkileri gibi bilişsel ve duygusal dinamiklerle de şekillenir.⁴⁰ Güvenlik birliktelikleri maddi ve stratejik çıkarların yanı sıra paylaşılan duygusal normlar ve bağlar etrafında da kurulur. Ortak duygusal beklentiler ve biz-duygusu temelinde gelişen empati, güven, saygı ve bağlılık gibi unsurlar, üyeler arasında duygusal birlikteliği pekiştirir.

Şekil 1. Güvenlik Toplulukları – Duygusal Topluluklarda Pozitif Duygular⁴¹

Ortak Güvenlik İnşasında Zafer ve Gururun Katalizör Rolü

Güvenlik topluluklarının oluşturulmasında kolektif kimliğin ana unsuru olarak biz-duygusunun dışında ön plana çıkan diğer pozitif duygular arasın-

39 a.g.e., pp. 540-543.

40 Murat Aslan, "Türkiye'nin Savunma Stratejileri ve Politikaları", *Savunma Politikalarına Giriş*, Ferhat Pirinççi ve Murat Yeşiltaş (Eds.), SETA Kitapları, Ankara, 2021, ss. 235-236.

41 Makalede yer alan tüm şekiller yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

da gurur, cesaret, umut ve dayanışma bulunmaktadır. Birlik ve dayanışmayla elde edilen başarıya duyulan gurur, 'biz' duygusunu güçlendirir ve sürdürülebilir kılar. Ortak hedeflere ulaşma ve zorlukları aşmada cesaret, grup üyelerinin motivasyonunu artırır ve eyleme dönüştürür. Umut ise ortak gelecek tahayyülünün ve bu yönde duyulacak istencin ardındaki ana duygudur. Grup üyeleri arasındaki dayanışma duygusu da kolektif eylemde bulunma hissinin bir getirisi olarak grup-içi ahengin, bağlılığın ve birlikte başarıya ulaşmanın temelini oluşturur. Söz konusu pozitif duygular grup-içi bütünleşmenin ve biz-olmanın ardındaki duygulanımsal gerçekliklerdir. Güvenlik çalışmalarında ve güvenlik topluluklarına dair araştırmalarda genellikle tehdidin varlığıyla ilişkilendirilen ve paylaşılan korku, kaygı, endişe ve tedirginlik gibi duygulara öncelik verilmektedir. Ancak pozitif duyguların katalizör rolüne odaklanan ve farklı duyguları ele alarak onların güvenikleştirmeye ilişkisinde çoklu perspektifler sunan çalışmalar günden güne artış göstermektedir.⁴² Örneğin, Çin'in yapay zekâ yarışında yükselen bir rakip olarak uluslararası politikada tanımlanması ve bu alanın güvenlik politikalarında stratejik bir önem kazanması sürecinde, umut duygusu ve buna dair söylemler öne çıkmaktadır. Gurur duygusu ve söylemleri ise yapay zekâ uygulamalarındaki ilerlemeleri sergilemek, geleneksel endüstrilerin dönüşümünde Çin'in başarısına dikkat çekmek ve Çin'i ABD ile eşit bir konuma yerleştirmek için kullanılmaktadır.⁴³

Bu çalışmada biz-duygusu, ortak zafer ve buna eşlik eden ve paylaşılan gurur duygusuna odaklanılmaktadır. Gurur, özsaygı ve kişisel tatminle ilişkili refleksif bir duygu olup, bireyin kendisine ve topluluğa dair olumlu bir değerlendirmesine dayanır. Aynı zamanda hak iddialarını güçlendirir, tehditlerle baş etme inancını ve zafer duygusunu besler.⁴⁴ Bu yönleriyle gurur, kimlikle derin bir bağa sahiptir ve benliğin ötekenden ayrılarak tanımlanmasını sağlar. Kolektif gurur, ideal benliğe dayalı bir topluluğun bağlayıcı gücüdür ve siyaseti şekillendiren bir itici güç olarak toplumsal yapı, algılar ve siyasi katılım üzerinde dönüştürücü etkiler yaratır. Bir topluluğun düşünsel ve maddi alanını somutlaştırır, ona uyma olasılığını tanımlar, siyasi algıları ve kurumsal tutumları etkiler, siyasete katılımı kolaylaştırır ve siyasi iddiaları ve ahlaki duruşları meş-

42 Aurora Ganz, "Emotions and Securitisation: A New Materialist Discourse Analysis", *European Journal of International Relations*, 30:2, 2023, pp. 1-26; C. Tāngh Wrangel, "Biopolitics of Hope and Security: Governing the Future through US Counterterrorism Communications", *Globalizations*, 16:5, 2019, pp. 664.

43 Carolijn van Noort, "On the Use of Pride, Hope and Fear in China's International Artificial Intelligence Narratives on CGTN", *AI & Society*, 39:1, 2024, pp. 295-307.

44 Ganz, Emotions and Securitisation, p. 7.

rulaştırmaya hizmet eder.⁴⁵ Dolayısıyla duygusal deneyim toplulukları olarak uluslar, gurur duygusunu paylaşır ve etrafında kenetlenir; ulus bilincinde gurur duygusu bireylere biz-duygusunu hissettiren tutkal vazifesi görür.⁴⁶

Gurur, bireylerin başarılarına veya kimliklerine bağlı olarak hissettikleri, öz-saygıyı perçinleyen zevkli bir duygudur ve başkalarının varlığında daha güçlü hale gelir. Evrensel bir duygu olarak gurur, kişinin kendini yüceltme ve daha zayıf gruplardan üstün görme eğilimini artırır. Gururun çıktıklarına ilişkin iki temel eğilim söz konusudur: Başarı sonrası benzer görevlerde daha fazla ısrar, başka bir ifadeyle duygunun hissedildiği alanda daha fazla başarılı olma kararlılığı gösterme ve problem çözme durumlarında üstünlük algılarının teyidinden yola çıkarak daha baskın davranışlar sergileme. Bu anlamda yoğun ve güçlü gurur duygusu, aşırı özgüven, kibir, eksiklikleri görmezden gelme, yanılısamaya dayalı üstünlük algısı ve eleştirilere karşı sabırsızlık gibi etkilerle de ilişkilendirilir.⁴⁷ Gurur, sosyal davranışları ve başarı odaklı eylemleri teşvik eden temel bir duygudur; kaybı ise yas, travma ya da saldırganlığa yol açabilir. Bu nedenle gururun yönetimi duygulanımsal açıdan kritiktir, zira özsaygının sürdürülmesi ve güçlendirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Özetle özsaygıya duygusal zemin sağlayan gurur, bireysel ve toplumsal ilişkileri şekillendirme ve dönüştürme gücüne sahiptir.⁴⁸

Gurur; özsaygı, özgüven, kazanma ve zafer duygusu, kendini tamamlanmış hissetme, üstünlük ve galibiyet duygusu ile aynı duygusal spektrumda yer alır ve bu duygular birbirleriyle yakın ilişki içindedirler.⁴⁹ Bu açıdan gururun sosyopolitik olarak son derece stratejik işleve sahip olduğu görülmektedir. Örneğin ordular grup içi bağlılığı ve dayanışmayı güçlendirmek amacıyla gururu teşvik eder ve böylece yükselen özgüven duygusu askerleri cesur davranışlara yönlendirir. Gurur askeri motivasyonu artırmanın ve kolektif kimliği inşa etmenin temel unsurlarından biridir. Benzer biçimde uluslararası politikada gurur, grup dayanışmasını sürdürmek ve kolektif hareket kabiliyetini sağlamak için stratejik bir araç olarak kullanılır.⁵⁰ Ortak zafere bağlı paylaşılan gurur duygusu, grup

45 a.g.e., pp. 7-8.

46 Gustafsson ve Hall, *The Politics of Emotions*, p. 976.

47 Robin Markwica, *Emotional Choices: How the Logic of Affect Shapes Coercive Diplomacy*, Oxford University Press, Oxford, 2018, pp. 80-81.

48 Jessica L Tracy ve Richard W. Robins, "The Psychological Structure of Pride: A Tale of Two Facets", *Journal of Personality and Social Psychology*, 92:3, 2007, p. 506.

49 a.g.e., p. 510.

50 Crawford, *The Passion of World Politics*, p. 149.

üyelerinin sosyal üstünlük algısını ve bu üstünlüğün meşruiyetine dayalı kolektif kimliği pekiştirmesini sağlar. Gururla beslenen grup karizması, kolektif üstünlüğe dayalı duygusal bilgi formuna dönüşür.⁵¹ Kutlamalar ve anmalar gibi ritüeller ise kolektif duygulanımlarla bu duygusal bilgiyi canlı tutarak sonraki kuşaklara aktarır.⁵² Bu süreç hem grup kimliğinin güçlenmesine hem de dış gruplara karşı sürdürülebilir bir üstünlük imajının korunmasını sağlar. Zira kolektif benliğin inşasında sevgi, gurur ve öz saygı gibi iç gruba yönelik olumlu duygularla bir araya gelen aidiyet duyguları biz-duygusunun temelini oluşturur.⁵³ Tarihsel kritik dönemeçler, toplumların biz duygularında dönüştürücü etkiye sahiptir. Gürsoy bu durumu ulus inşa sürecinde ve ulus kimliğinin güçlendirilmesinde Gelibolu ruhuyla ilişkilendirerek açıklar. Ona göre Gelibolu ruhu, aşağılanmayı tersine çevirmenin, onuru yeniden tesis etmenin ve böylece uluslararası onur ve itibarı yeniden kazanmanın bir sembolüdür; nitekim bu örnekte zafer ve gurur duygusunun bizde birleşmede ne denli önemli olduğunu görmek mümkündür.⁵⁴

Türkiye Azerbaycan Arasındaki Askeri İşbirliği

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ortak savunma projeleri yalnızca askeri işbirliği değil, aynı zamanda ortak tarih, kardeşlik ve dayanışma duygusunun bir yansımasıdır. İki ülke, “tek millet, iki devlet” anlayışıyla güvenliklerinin yanı sıra ortak bir geleceğe dair umutlarını da birlikte inşa etmektedir. Ortak tatbikatlar, savunma sanayii projeleri ve teknoloji transferleri sahadaki güç birliğini artırırken, iki halk arasında milli gurur ve güven duygusunu pekiştirmektedir. İnşa edilen ortak duygular güvenlik alanında var olan realist işbirliklerine kolaylaştırıcı etki yaratmaktadır. Örneğin 29 Nisan 2023 tarihinde Aliyev, TEKNOFEST’teki konuşmasında Türkiye-Azerbaycan arasındaki askeri işbirliğini “şanlı yol” olarak tanımlamıştır. İki ülkenin askeri işbirliğinin düşmana karşı “tek yumruk” halinde bütünleştiğini vurgulamıştır.⁵⁵ Söz konusu söylemler ortak güvenlik inşasında askeri ilişkiler üzerinden gurur ve biz duygularını güçlendirici unsur olarak önem taşımaktadır.

51 Simon Koschut, “Emotions, Discourse and Power in World Politics”, *The Power of Emotions in World Politics*, Simon Koschut (Eds.), Routledge Taylor and Francis, London, 2020, p. 9.

52 Deniz Ülke Arboğan ve Hediye Yılmaz Odaşası, *Travmadan Zafere Türk Ulus Kimliğinin Psikopolitik Hikayesi*, İnkılap, İstanbul, 2023, s. 184.

53 Yaprak Gürsoy, “Emotions and Narratives of the Spirit of Gallipoli: Turkey’s Collective Identity and Status in International Relations”, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 50:4, 2023, p. 1042.

54 a.g.e., p.1041.

55 President of Azerbaijan Republic. “Speech by İlham Aliyev at the TEKNOFEST Festival in Istanbul”, 29 Nisan 2023, <https://president.az/en/articles/view/597221>, Erişim tarihi: 03.02.2026.

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki askeri işbirliği görüşmeleri, 1991'de Türkiye'nin Azerbaycan'ı tanımmasının ardından başlamıştır. 1992 yılında Askerî Eğitim İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın amacı iki ülke arasındaki askeri eğitim işbirliğini tesis etmektir. 1992 yılında başlayan bu yakınlaşma Karabağ Savaşı'yla bölgede yeni bir güç dengesi oluşturmuştur. Türkiye, hukukî ve uluslararası kurallar çerçevesinde Azerbaycan'ın bir parçası olan Karabağ'da barış ve istikrarın korunmasını amaçlamıştır.⁵⁶ 1996 yılında Türkiye ve Azerbaycan arasında Askerî Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Antlaşması imzalanarak Azerbaycan'a askeri teçhizat ve mali yardım sağlanmış ve askeri personel eğitimi verilmiştir.⁵⁷ Böylelikle Sovyet askeri eğitim sisteminin uygulandığı kuvvet komutanlıklarının NATO standartlarında eğitimle buluşturulması sağlanmıştır.⁵⁸

Türkiye, Kafkasya'da barış ve güvenliği sağlamada etkin bir aktör olarak, doğal müttefiki Azerbaycan'la yürüttüğü askeri işbirliği sayesinde hem Azerbaycan ordusunu güçlendirmekte hem de bölgesel istikrara katkı sunmaktadır.⁵⁹ Bu işbirliği NATO çatısı altında da sürmektedir. Azerbaycan 1992'de Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi'ne katılmış, 1994'te Barış İçin Ortaklık Programı kapsamında NATO ile ilişkilerini derinleştirmiştir. 1999'da Türk Taburu ile Kosova'da ilk ortak operasyonunu gerçekleştiren Azerbaycan bu süreçte askeri uyumunu ve barış operasyonlarındaki etkinliğini artırmıştır.⁶⁰ 2001'de Bakü'de düzenlenen *Cooperative Determination* tatbikatı ise kriz anında ortak hareket yeteneğini güçlendirmiştir.⁶¹ Türkiye'nin Azerbaycan'la stratejik ortaklığı ve bunu NATO'ya taşıması, bölgesel güvenliği güçlendirmiş ve Azerbaycan'ın Batı merkezli güvenlik mimarileriyle kurumsal etkileşimini hızlandırmıştır.

1 Mart 2001'de imzalanan anlaşmalarla Türkiye, Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerine 3 milyon dolarlık yardım yapmayı taahhüt etmiş, ayrıca Türkiye'de

56 Vefa Babayeva, "Haydar Aliyev Dönemi Türkiye-Azerbaycan İlişkileri", İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013, ss. 134-135 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

57 Uğur Tarçın, "Türk Devletleri Teşkilatı'nda Askerî İş Birliği: Stratejik Bir Perspektif", *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12/ Türk Devletleri Teşkilatı (Özel Sayı), 2025, s. 248.

58 Bahar Özsoy, "1918'den 2023'e Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Askerî Boyutu", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9:46, 2023, ss. 589-590.

59 Aygün Askerzade, "NATO Çerçevesinde Azerbaycan-Türkiye Askerî İşbirliği ve Bölgesel Güvenlik Sorunları", *Karadeniz Araştırmaları*, 20, 2009, s. 12.

60 NATO, "Relations with Azerbaijan", 27 Mayıs 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49111.htm, Erişim tarihi: 15.06.2025.

61 NATO, "Cooperative Determination 2001" NATO Update, 7 Kasım 2001, <https://www.nato.int/docu/update/2001/1105/e1105d.htm>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

520, Azerbaycan ve Nahçıvan'da 853 subay eğitim almıştır.⁶² Bu eğitimler ortak askeri anlayışı ve stratejik uyumu güçlendirmiştir. 2007'den itibaren düzenli Yüksek Düzeyli Askeri Diyalog toplantılarıyla işbirliği kurumsallaşmıştır.⁶³ 2010'da imzalanan Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması, bir saldırı durumunda ortak savunmayı öngörmüştür.⁶⁴ Artan işbirliğiyle Türk savunma sanayi Azerbaycan'da ASELSAN, HAVELSAN ve ROKETSAN aracılığıyla yatırımlar yapmış, 2020'de imzalanan protokolle Azerbaycan'ın Türkiye'den İHA, SİHA, Altay tankı ve Atak helikopteri gibi sistemler alması planlanmıştır.⁶⁵

2021 yılındaki askeri ittifaktan sonra taraflar arasında gerçekleştirilen en önemli işbirliği adımı Şuşa Deklarasyonu olmuştur. Türkiye ve Azerbaycan'ın olası tehdit ve saldırılara karşı birlikte hareket edeceğini taahhüt ederken; savunma sanayi, askeri işbirliği, teknoloji paylaşımı ve siber güvenlik gibi alanlarda kapsamlı stratejik ortaklığı da öngörmektedir. Ayrıca taraflar, organize suçlar ve kitle imha silahlarına karşı ortak mücadele konusunda mutabakata varmıştır.⁶⁶ Şuşa Deklarasyonu güvenlik stratejinin inşasında önemli bir adım olmakla birlikte ortaklık duygusunun yaratılmasında da etkili olmuştur. *The Center for Social Research* kurumunun yaptığı araştırmaya göre Azerbaycan kamuoyu Şuşa Deklarasyonu'nun Türkiye ve Azerbaycan arasındaki askeri işbirliğini arttırdığı ifadesine % 60,4 oranında katıldığını belirtmiştir.⁶⁷

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki askeri işbirliği ortak tatbikatlar ile desteklenmiştir. 2012'de Ankara'da Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan özel kuvvetlerinin katılımıyla Kafkas Kartalı tatbikatlarına başlanmıştır.⁶⁸ Üç ülkenin özel kuvvetlerinin koordineli bir şekilde görev yaptığı bu tatbikat serisi günümüzde devam etmektedir. 2013 yılı itibarıyla Türkiye'de Turaz Şahini Azerbaycan'da Turaz Kartalı olarak adlandırılan tatbikatlar serisine başlanmıştır. İki

62 Mustafa Aydın, "Kafkasya ve Orta Asya ile İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar* (Cilt 2: 1980-2001), Baskın Oran (Eds.), 12. Basım, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, 387.

63 Azerbaycan Cumhuriyetinin Türkiye Cumhuriyetindeki Büyükelçiliği, "Kültürel ve insani işbirliği", İki Taraflı İlişkiler, <https://ankara.mfa.gov.az/tr/category/kulturel-ve-insani-isebirligi>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

64 Reha Yılmaz, "Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinde Son Dönem", *Bilge Strateji*, 2:2, 2010, s. 38.

65 Özsoy, s. 586.

66 Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi, 15 Haziran 2021, <https://www.tcgb.gov.tr/assets/dosya/2021-06-15-Azaebaycan-SusaBeyannamesi.pdf>

67 Şafığa Nazimgizi, "Some 91.2% of Azerbaijani Citizens Fully Trust The President - Poll", *Report News Agency*, 24 Aralık 2021, <https://report.az/en/amp/domestic-politics/some-91-2-of-azerbaijani-citizens-fully-trust-the-president-poll?>, Erişim tarihi: 02.02.2026.

68 Tapdıq Fərhadoglu, "Ankarada 'Qafqaz Qartalı' Hərbi Təlimləri Başlayıb", *Voice of America*, 26 Kasım 2012, <https://www.amerikaninsesi.org/a/herbi-telim/1552925.html>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

ülke arasındaki askeri işbirliğini ve koordinasyonu geliştirmeyi amaçlayan bu tatbikatta, hava kuvvetlerinin müşterek harekât kabiliyeti test edilmiştir.⁶⁹

Azerbaycan ve Türkiye'nin ortak tatbikatları diğer ülkelerin de katılımıyla EFES Tatbikatlarında devam etmiştir. EFES tatbikatları Ege Ordu Komutanlığı bünyesinde müttefik ordularla gerçekleştirilmektedir. Bu tatbikatlarda Türk savunma sanayi ürünleri sahada test edilmektedir. EFES 2016 tatbikatında milli taarruz helikopteri ATAK kullanılmıştır.⁷⁰ EFES 2018 tatbikatında TB2 model İHA ile isabetli vuruş sağlanmıştır. Ayrıca insansız zırhlı kara aracı AMAZON sahada kullanılmıştır.⁷¹ EFES 2022 tatbikatında deniz kuvvetleri ve amfibi unsurlar sahada görev almış, TCG Bayraktar ve TCG Sancaktar çıkarma harekâtına katılmıştır.⁷² EFES 2024 tatbikatında Teröristle Mücadele Harekâtı, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı, Bahar Kalkanı Harekâtları ile Pençe serisi operasyonlarından elde edilen tecrübeler değerlendirilmiştir.⁷³

Türkiye ve Azerbaycan'ın bir arada bulunduğu diğer bir askeri tatbikat serisi Kış Tatbikatları'dır. Kış Tatbikatı'na 2023'te Azerbaycan'ın yanı sıra 16 ülke katılmıştır. Sipahi ve Cirit füzeleriyle KARGU kamikaze İHA'sı ve Kogan İHA'sı kullanılmıştır.⁷⁴ Kış Tatbikatı 2025'de birleşik ve müşterek harekâtın icrası konusunda işbirliği ve koordinasyon sağlanması hedeflenmiş ve NEFER zırhlı aracı ile BOYGA döner kanatlı İHA ve BARKAN insansız kara aracı ilk defa kullanılmıştır.⁷⁵

Türkiye ve Azerbaycan kuvvetleri Mustafa Kemal 2023 tatbikatını Azerbaycan'da gerçekleştirmiştir. Tatbikat kapsamında temsili düşman mevziileri F-16 ve TB2 ile isabetli şekilde vurulmuştur. Bakü'nün yanı sıra Nahçıvan ve

69 Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, "TURAZ Kartalı Tatbikatı Basın Duyurusu", 25 Ağustos 2022, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/turaz-kartali-tatbikati-basin-duyurusu-2582022>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

70 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Efes-2016 Tatbikatı'na Katıldı", 31 Mayıs 2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/44191/cumhurbaskani-erdogan-efes-2016-tatbikatina-katildi>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

71 Anadolu Ajansı, "Milli savunma teknolojileri Efes-2018'de sergilendi", Ekonomi, 07 Mayıs 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/milli-savunma-teknolojileri-efes-2018de-sergilendi/1137947>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

72 Hilal Şahin, "Efes-2022 Birleşik Müşterek Fiili Atışlı Arazi Tatbikatı başarıyla tamamlandı", Anadolu Ajansı, 10 Haziran 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/efes-2022-birlesik-musterek-fiili-atisli-arazi-tatbikati-basariyla-tamamlandi/2609633>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

73 Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, "EFES-2024 Tatbikatı Başarıyla Tamamlandı", <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/94a37ed97a344ef4b1122de266da0ff8>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

74 Defence Turkey, "Kış Tatbikatı - 2023", Latest News, 02 Şubat 2023, <https://www.defenceturkey.com/en/content/kis-tatbikati-2023-5377>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

75 Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı, "Kış-2025 Tatbikatı'nın Seçkin Gözlemci Günü Dolayısıyla Kars'ta Gerçekleştirildi", Haftalık Basın Bilgilendirme Toplantısı, 6 Şubat 2025, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/48fa5cd2ad6741f48e04631688c09e54>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

işgalden kurtarılan bölgelerde gerçekleştirilen tatbikatta askeri birimler arası koordinasyon sağlanmıştır.⁷⁶ Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan silahlı kuvvetleri arasında ETERNITY 2024 tatbikatı gerçekleştirilmiştir. Tatbikatın amacı katılımcı ülkelerin personeli arasında eğitim, işbirliği ve birlikte çalışabilirliğini geliştirmektir.⁷⁷

İkinci Karabağ Savaşı ve İHA/SİHA İşbirliği

Türkiye ve Azerbaycan savunma işbirliği, özellikle İHA ve SİHA'larla stratejik bir boyut kazanmıştır. 2020'deki İkinci Karabağ Savaşı'nda Türk yapımı SİHA'ların başarısı, sadece askeri üstünlük sağlamamış, aynı zamanda ortak güvenlik vizyonunun resmî söylemde sembolleştirilen bir unsuru olmuştur. Bu araçlar iki ülkenin stratejik ortaklığını ve güvenlik markasını güçlendiren, teknolojik kapasiteyle devlet söyleminde başarı ve meşruiyet anlatısını birleştiren önemli unsurlar haline gelmiştir. 10 Kasım 2020 İlham Aliyev tarafından "Zafer Günü" ilan edilmiştir. Savaş sırasında ve sonrasında bu teknolojik kapasite, Türkiye ve Azerbaycan arasında paylaşılan askerî deneyimin söylemsel düzeyde anlamlandırılmasına katkı sağlamıştır. Böylece İHA/SİHA başarısı, iki ülke arasında var olan ortak kimlik ve aidiyet söylemlerini besleyen bir güvenlik anlatısının parçası haline gelmiştir.

İkinci Karabağ Savaşı, konvansiyonel araçlara karşı teknoloji odaklı yeni bir savaş konseptine geçişi simgeler. Ermenistan'ın askeri doktrini Sovyet etkisindedir⁷⁸ ve *Stockholm International Peace Research Institute* (SIPRI) verilerine göre 2011–2020 arasında silah tedarikinin %93,7'si Rusya'dan gerçekleşmiştir. Azerbaycan'ın silah alımında ise Rusya başı çekse de bu oran %60,1'dir.⁷⁹ Ermenistan, harekâtlarını *blitzkrieg* taktiğine dayandırarak balistik füzeler, hava savunma sistemleri, mayınlar ve coğrafi engellerle bütünlük bir savunma konsepti benimsemiştir.

Azerbaycan, konvansiyonel ve pilotlu araçlarla başarı sağlayamayacağını fark ederek, keşif ve taarruzu birleştiren, maliyeti düşük ve risksiz İHA/SİHA

76 Ruslan Rehimov, "Azerbaycan'daki 'Mustafa Kemal Atatürk-2023 Tatbikatı' Savaş Sahnelerini Aratmadı", *Anadolu Ajansı*, 24 Ekim 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/azerbaycandaki-mustafa-kemal-ataturk-2023-tatbikati-savas-sahnelerini-aratmadi/3030606>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

77 Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, "Sonsuzluk (Eternity) 2024 Tatbikatı", 27 Eylül 2024, <https://www.kkk.tsk.tr/default/haber/haber-674.aspx>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

78 Can Kasapoğlu, "Hard Fighting in the Caucasus: The Azerbaijani Armed Forces' Combat Performance and Military Strategy in the 2020 Nagorno-Karabakh War", *SAM Papers*, 18, 2021, p. 10.

79 Pieter. D. Wezeman et al., "Arms Transfers to Conflict Zones: The Case of Nagorno-Karabakh", *SIPRI*, 30 Nisan 2021, <https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2021/arms-transfers-conflict-zones-case-nagorno-karabakh>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

sistemlerini devreye almıştır. 2020'de Ermenistan 640 milyon, Azerbaycan ise 2,27 milyar USD askerî harcama yapmıştır.⁸⁰ Sovyet yapımı Tochka-U füzelelerine sahip olan Azerbaycan, envanterini İsrail, Türkiye ve Belarus'tan sağladığı sistemlerle güçlendirmiştir. Türk yapımı Bayraktar TB2 İHA'lar Karabağ Savaşı'nda belirleyici olmuştur.⁸¹ Türkiye'nin desteğiyle daha güçlü ve donanımlı hale gelen Azerbaycan ordusu, teknolojik açıdan geri kalan Ermeni güçlerine karşı belirgin üstünlük sağlamıştır.⁸²

Azerbaycan'ın sahada elde ettiği askerî sonuçların ardında üç temel operasyon konsepti yer almaktadır: istihbarat, gözetleme, hedef tespiti ve keşif (IS-TAR); düşman hava savunmasının bastırılması (SEAD) ve psikolojik harp. İkinci Karabağ Savaşı'nda Türkiye destekli Bayraktar TB2 ve Anka İHA'ları, İSTAR kabiliyetleri ve uydu destekli veri bağlantılarıyla Azerbaycan topçusunun isabet oranını artırmış ve angajman sürecini hızlandırmıştır.⁸³ SEAD operasyonlarında Antonov An-2 uçakları uzaktan kontrol edilerek Ermeni hava savunma sistemlerinin üzerine gönderilmiş, böylece sistemlerin yerleri belirlenip imha edilmiştir.⁸⁴ Bayraktar TB2'ler MAM-L mühimmatlarıyla desteklenen SEAD operasyonlarında ilk iki haftada yaklaşık 60 hava savunma sistemi yok etmiştir. Suriye ve Libya'da "Pantsir avcısı" olarak ün kazanan TB2'ler, Karabağ'da da etkin şekilde kullanılmıştır.⁸⁵ TB2'ler ayrıca Goris ve Kapan'daki Ermeni S-300 sistemlerini düşük hızda uçarak radar kilidine yakalanmadan vurmuş, bölgedeki hava savunma tehdidini azaltmıştır.⁸⁶ Bu süreçte ilk kez bir SİHA, Taşıyıcı-Kaldırıcı-Fırlatıcı ve Radar Sistemi (TE-LAR) imha etmiştir.⁸⁷

80 Vahe Sarukhanyan, "Armenia vs. Azerbaijan: Military Expenditures", *Hetq*, 24 Ekim 2020, <https://hetq.am/en/article/123482>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

81 Shaan Shaikh ve Wes Rumbaugh, "The Air and Missile War in Nagorno-Karabakh: Lessons for the Future of Strike and Defense", *CSIS*, 8 Aralık 2020, <https://www.csis.org/analysis/air-and-missile-war-nagorno-karabakh-lessons-future-strike-and-defense>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

82 Michael A. Reynolds, "Confidence and Catastrophe: Armenia and the Second Nagorno-Karabakh War", *War on the Rocks*, 11 Ocak 2021, <https://warontherocks.com/2021/01/confidence-and-catastrophe-armenia-and-the-second-nagorno-karabakh-war/>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

83 Can Kasapoğlu, "Techno-Geopolitics and the Turkish Way of Drone Warfare", *Atlantic Council*, 2022, p. 3.

84 Seth G. Jones et al., "Combined Arms Warfare and Unmanned Aircraft Systems", *Center for Strategic and International Studies*, 2022, p. 14.

85 Can Kasapoğlu, "Five Key Military Takeaways from Azerbaijani-Armenian War", *Anadolu Ajansı*, 30 Ekim 2020, <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-five-key-military-takeaways-from-azerbaijani-armenian-war/2024430>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

86 Savunma Sanayist, "Azerbaycan Bayraktar TB2'lerinin İmha Ettiği S-300'ler", 15 Eylül 2022, <https://www.savunmasanayist.com/azerbaycan-bayraktar-tb2lerinin-imha-ettiği-s-300ler/>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

87 Can Kasapoğlu, Five Key Military Takeaways from Azerbaijani-Armenian War

Son konsept olan psikolojik harp, askeri operasyonların yanı sıra algı yönetimini de kapsamaktadır. SİHA'larla kaydedilen yüksek çözünürlüklü görüntüler sosyal medyada yaygın şekilde paylaşılmış, Ermenistan'ın hem kamuoyunda hem de uluslararası arenada moralini zayıflatmıştır. Savaş videolarının %45'inin İHA görüntülerine dayanması, bu araçların hem sahada hem de bilgi ve algı yönetiminde stratejik bir araç olduğunu göstermiştir. Yüksek çözünürlüklü vurucu görüntüler, savaşın "biz" ve "onlar" şeklinde keskin bir propaganda çerçevesinde sunulmasına olanak tanımış ve dijital alanda psikolojik üstünlük sağlamıştır.⁸⁸

İkinci Karabağ Savaşı sonrasında Türkiye ile Azerbaycan arasında savunma sanayii alanındaki işbirliği, özellikle İHA ve SİHA üzerinden derinleşmiştir. 2010 yılında imzalanan Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması ve sonrasında 2021 Şuşa Deklarasyonu ile hukuki temelleri atılan işbirliği süreci dört ana eksenle şekillenmiştir. Bu eksenler; ortak üretim ve AR-GE, modernizasyon projeleri, Türkiye'den sistem alımı ve personel eğitimi şeklindedir.

İHA/SİHA alanında sürdürülebilir stratejik işbirliği, ortak üretim ve AR-GE projeleriyle şekillenmektedir. Bu çerçevede Nisan 2023'te Baykar ile Azerbaycan Savunma Bakanlığı arasında imzalanan İyi Niyet Protokolü'nde teknoloji transferi ve yapay zekâ tabanlı sistemlerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.⁸⁹ Ardından kurulan *Baykar Technology Azerbaijan* ofisiyle yerel kapasite inşası başlamış, Mart 2024'te imzalanan AR-GE ve üretim anlaşması ise İHA teknolojilerinde kurumsal entegrasyonun önünü açmıştır.⁹⁰

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki modernizasyon çalışmaları yalnızca İHA/SİHA platformları ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda hava sahası denetimi, radar sistemleri ve komuta kontrol altyapılarında da işbirliğini içermiştir. HAKİM Hava Komuta Kontrol Projesi kapsamında Azerbaycan ile Türkiye arasında hava sahası verilerinin entegre kullanımı ve AESA radar sistemlerinin uyumlaştırılması hedeflenmiştir.⁹¹ Bu, yalnızca İHA'ların uçuş operasyon-

88 Can Ertuna, "İnsansız Hava Aracı Görüntüleri ve Barış Gazeteciliği: İkinci Karabağ Savaşı Örneği", *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 9:1, s. 81.

89 Baykar, "Baykar ile Azerbaycan, İnsansız Hava Aracı Sistemlerinin Ortak Üretimi İçin İyi Niyet Protokolü İmzaladı", 29 Nisan 2023, <https://baykartech.com/tr/press/baykar-ile-azerbaycan-insansiz-hava-araci-sistemlerinin-ortak-uretimi-icin-iyi-niyet-protokolu-imzaladi/>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

90 Ruslan Rehimov & Tolga Yanık, "İlham Aliyev, Baykar Yönetim Kurulu Başkanı Selçuk Bayraktar'ı Kabul Etti", Anadolu Ajansı, 04 Nisan 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ilham-aliyev-baykar-yonetim-kurulu-baskani-selcuk-bayraktari-kabul-etti/2862306>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

91 Hakan Torlak, "Azerbaycan'da Hava Kuvvetleri Komuta Merkezi açıldı", *DefenceTurk*, 5 Temmuz 2023, <https://www.defenceturk.net/azerbaycanda-hava-kuvvetleri-komuta-merkezi-acildi/>, Erişim tarihi: 15.06.2025

larını değil, aynı zamanda bölgesel hava güvenliği stratejilerini de kapsayan çok katmanlı bir işbirliği alanı yaratmaktadır.

Azerbaycan, İkinci Karabağ Savaşı sırasında aktif olarak kullandığı Bayraktar TB2 SİHA'larını 2020 itibarıyla Türkiye'den tedarik etmiştir. TB2'ler, savaşta elde edilen taktik başarıların simgesi haline gelirken, Azerbaycan'ın askeri doktrininde İHA/SİHA kullanımını kalıcı bir yere taşımıştır. Bu süreci izleyen en kritik gelişme, Mayıs 2022'de Bayraktar Akıncı TİHA'nın Azerbaycan'a teslim edilmesi olmuştur. Akıncı, yaklaşık 2000 kilometrelik mesafeyi uçarak Bakü'ye ulaşmış ve bu yönüyle yüksek sembolik değere sahip bir stratejik iletişim pratiği olarak sunulmuştur. 2023 ve 2024 yıllarında ise Akıncı'nın resmi olarak Azerbaycan envanterine dahil edildiği duyurulmuştur.⁹²

Türkiye-Azerbaycan savunma işbirliği, sistem tedarikinin yanı sıra insan kaynağı eğitimine de yoğunlaşmıştır. Ekim 2022'de Baykar, Akıncı TİHA için Azerbaycan'ın da dahil olduğu ülkelerden gelen kursiyerlere kapsamlı bir eğitim sunmuş, 110 kişi pilotluk ve sistem operatörlüğü gibi alanlarda uzmanlaşmıştır. Nisan 2023'te Azerbaycan, Türkiye ve Kırgızistan'dan 96 kursiyer daha mezun olmuştur.⁹³ Bu eğitimlerle Azerbaycan'ın İHA sistemlerinde sadece kullanıcı değil, operasyonel karar alabilen bir aktöre dönüşmesi sağlanmıştır. 28 Mayıs 2022'de Aliyev TEKNOFEST'teki konuşmasında askeri sanayi işbirlikleri ve özellikle İHA/SİHA ortaklıklarını tanımlarken "ulusal gurur" ifadesine yer vermiştir.⁹⁴

Türkiye Azerbaycan İlişkilerinde Duygular ve Söylemler

Güvenlik söylemleri sadece stratejik çıkarlar değil, duygusal bağlar ve ortak kimlikler üzerine de kuruludur. Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde "biz" duygusu ve "Tek millet, iki devlet" söylemi, güvenlik algısını güçlendiren önemli bir unsurdur. Elçibey ve Haydar Aliyev'in sahiplendiği bu slogan, duygularla beslenen bir güvenlik markalamasına dönüşmüştür. 1994'te Haydar Aliyev'in TBMM'de "Türkiye'yi en yakın dost, kardeş ülke biliyoruz" sözleri bu anlayışı pekiştirmiştir.⁹⁵

92 M. Fatih Erdoğdu, "Üç Ülkeyi Uçarak Geçen Bayraktar AKINCI, Azerbaycan'da", *Anadolu Ajansı*, 21 Mayıs 2022, https://www.aa.com.tr/tr/gundem/uc-ulkeyi-ucarak-gecen-bayraktar-akinci-azerbaycan-da/2594291?utm_source=chatgpt.com, Erişim tarihi: 15.06.2025.

93 Azemedia, "Azerbaijan and Pakistan Already Have Trained Akinci UCAV 'pilots'", 23 Ekim 2022, <https://aze.media/azerbaijan-and-pakistan-already-have-trained-akinci-ucav-pilots/>, Erişim tarihi: 15.06.2025

94 President of the Republic of Azerbaijan, "Speech by Ilham Aliyev at the TEKNOFEST Azerbaijan Festival in Baku", 28 Mayıs 2022, <https://president.az/en/articles/view/56522?>, Erişim tarihi: 02.02.2026.

95 Haydar Aliyev, "Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Konuşması", *Aliyevheritage*, 09 Şubat 1994, <https://lib.aliyevheritage.org/tk/3554962.html>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

Türkiye ve Azerbaycan işbirliğinin söylemsel dinamiklerinin ikinci unsuru kültürel diplomasi ve eğitim iş birlikleridir. Bir yumuşak güç unsuru olarak kültürel diplomasi televizyon dizileri, müzik ve diğer kültürel faaliyetler çerçevesinde tanımlanabilir.⁹⁶ Ancak bu çalışmada güvenlik alanındaki işbirliğine odaklanılmıştır. Bu bağlamda TEKNOFEST çerçevesinde ortak etkinlikler ve teknoloji temelli buluşmalar, iki ülke arasında savunma sanayii ve gençlik odaklı güvenlik söyleminin pekiştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu tür etkinlikler, duyguların spontane biçimde üretiminden ziyade kamu diplomasisinde taşıdığı sembolik anlatı gücüyle siyasal yönetişimin toplum nezdinde kurumsal olarak şekillenmesine ve pekişmesine katkı sağlamaktadır. İHA ve SİHA operatör eğitimleri ve askeri eğitim iş birlikleri yine iki devlet arasında duygusal normları pekiştiren kültürel etkileşimine örnek teşkil etmektedir. Azerbaycan'da düzenlenen TEKNOFEST için ROKETSAN Genel Müdürü Murat İkinci "TEKNOFEST Uzay, Havacılık ve Teknoloji Festivali'nin Azerbaycan'da ilk kez düzenlenmesi de iki ülke arasındaki dostluk, kardeşlik ve stratejik ittifakın bir diğer göstergesi olarak bizi gururlandırıyor" ifadelerine yer vermiştir.⁹⁷

Söylemsel ve kültürel unsurlar, iki ülke arasında yalnızca savunma işbirliğini değil, aynı zamanda güvenlik anlayışının bir marka değerine dönüşmesini de mümkün kılmaktadır. Güvenlik, günümüzde birçok devletin arzuladığı ve stratejik olarak inşa etmeye çalıştığı bir "etiket" haline gelmiş; ülkeler kendilerini "cazip, güvenli ve dostane" sunarak küresel rekabette öne çıkmayı hedeflemiştir.⁹⁸ "Ulus markası, ulusal kimliğin somut, iletilebilir ve kullanışlı hale gelmiş biçimidir"⁹⁹ anlayışı, bu dönüşümün temelini oluşturmaktadır. Ulusal marka stratejilerinde, marka kimliği; sloganlar, logolar ve güçlü kavramlarla açıkça tanımlanırken, marka imajı ise toplumsal hafızada yer eden deneyimler, duygular ve kolektif başarı anlatılarıyla şekillenir. Özellikle ulusal güvenlik markalaması, geleneksel tehdit temelli güvenlik anlayışından uzaklaşarak, ülke imajı yönetimi ve ekonomik hedeflerle bütünleşmiş yeni bir güvenlik söylemi yaratmaktadır. BAYKAR gibi savunma sanayi aktörleri, bu süreçte yalnızca

96 Talha Zeytinci, "Türkiye-Azerbaycan İş Birliğinin Dinamikleri ve Özellikleri: İlişkilerin Söylemsel Yönü", *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 10:20, 2025, s. 9.

97 Göksel Yıldırım, "TEKNOFEST Heyecanı Azerbaycan'a Taşınıyor", *Anadolu Ajansı*, 12 Mayıs 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/teknofest/teknofest-heyecani-azerbaycana-tasiniyor/2585758>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

98 Viorel Mihaila, "Security Branding and National Security. Concepts at Work", *Social and Behavioral Sciences*, 187, 2015, s. 424.

99 Simon Anholt, *Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*, Palgrave Macmillan, New York, 2006, s. 77.

teknoloji üreticisi değil, aynı zamanda “ilerlemeci ulus” anlatılarını temsil eden birer sembol haline gelmekte; güvenliği, ürün ve hizmetlerin ötesinde bir ulusal değer ve dışa dönük anlatı olarak sunmaktadır.¹⁰⁰ Bu bağlamda, Türkiye ve Azerbaycan arasında kurulan güvenlik işbirliği yalnızca teknik değil; duygularla beslenen, kültürel temsillerle güçlenen ve ortak marka değerine dönüşen bir güvenlik söylemi olarak da değerlendirilebilir.

Türkiye-Azerbaycan güvenlik işbirliği, zamanla yalnızca askeri koordinasyonla sınırlı kalmamış; duygular ve semboller dış politika ve diplomaside araç haline gelmiştir. 2001 yılında Türk Genelkurmay Başkanı'nın Bakü Kara Harp Okulu mezuniyet törenine katılarak “Türk Yıldızları” gösterisiyle verdiği destek mesajı hem askeri hem de diplomatik bir jest ve söylemsel bir güç gösterisi olarak değerlendirilebilir.¹⁰¹

İkinci Karabağ Savaşı süresince ve sonrasında Bayraktar TB2'ler tarafından kaydedilen yüksek çözünürlüklü İHA görüntüleri, operasyonel başarıları belirleyen araçlar olarak savaşın anlatısını şekillendiren söylemsel bir işlev görmüştür. Bu görüntülerin sosyal medyada geniş kitlelere hızla ulaşması, Azerbaycan'ın teknolojik üstünlüğünü ve sahadaki başarısını “gökyüzünden bakış” perspektifiyle çarpıcı bir biçimde sunmasını sağlamıştır. Özellikle hedeflerin doğrudan vurulma anlarının görselleştirilmesi, yalnızca askeri etkinliği göstermekle kalmamış, aynı zamanda karşı tarafın kayıplarını gizlemesini zorlaştırarak bilgi savaşında üstünlük kurma imkânı da sunmuştur. Bu süreçte sosyal medya, devlet kontrolündeki klasik medya araçlarının ötesine geçerek, güvenlik algısının halk nezdinde hızla inşa edilmesini ve ortak başarı algısının toplumsal düzeyde yaygınlaşmasını mümkün kılmıştır.

22 Nisan 2022'de Şuşa'da toplanan Zafer Kurultayı'nda Aliyev Karabağ Savaşı'ndan “tarihi zafer” olarak bahsetmiştir. Başta savaş coğrafyası olmak üzere Azerbaycan'da zafer anlatısını güçlendirecek Zafer Müzeleri'nin açılacağı duyurulmuştur.¹⁰² Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan zaferin 5. yıl dönümü dolayısıyla düzenlenen Zafer Günü Töreni'nde “Karabağ'ın azatlığa kavuşması sadece Azerbaycan için değil, Türk dünyası içinde büyük bir gurur vesilesidir.”

100 Stephen W. Coetzee et. al, “Branding 'Progressive' Security: The Case of Sweden”, *Cooperation and Conflict*, 59:1, 2023, p. 99.

101 Hürriyet, “İran'a Gözdağı”, 23 Ağustos 2001, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/irana-gozdagi-38260837>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

102 Türkiye Azerbaycan Dergisi, “Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Şuşa Zafer Kurultayı'nda Tarihi Bir Konuşma Yaptı”, <https://www.turkiyazerbaycan.com/haber/cumhurbaskani-ilham-aliyev-susa-zafer-kurultayi-nda-tarihi-bir-konusma-yapti>, Erişim tarihi: 02.02.2026.

ifadesine yer vermiştir.¹⁰³ Bu bağlamda operasyonel araçlar olmanın dışında askerî unsurlar, aynı zamanda güvenlik söyleminin duygusal boyutunu sembolik olarak şekillendirebilmektedir. Savaşın resmî anlatıları aracılığıyla üretilen bu söylem, kolektif hafızada başarı ve meşruiyet algısının kurumsallaşmasına katkı sağlarken, güvenliğin rasyonel ve teknik bir mesele olmanın ötesinde duygusal normlarla iç içe geçen bir alan olarak inşa edilmesini mümkün kılmaktadır.

Güvenlik topluluklarının oluşumunda ve güçlenmesinde duygusal inançlar ve duygusal normların önemli rolü vardır. Bazı güvenlik topluluklarında duygusal inançlar ve duygusal normlar aktörler arasında süreç içerisinde geçirilen deneyimler ve paylaşımlarla oluşur ve yerleşik hale gelirken, bazı güvenlik topluluklarında ise aktörlerin öncesinde var olan ortak duygusal inançları ve duygusal normları ortak güvenlik inşasında başlangıç için katalizör olabilir. Türkiye ve Azerbaycan arasında paylaşılan ortak değerlerin, duygusal inançların, duygusal normların, “tek millet, iki devlet” anlayışının ve duygudaşlığın ortak güvenlik mimarisinin oluşumundaki rolü bu duruma örnek teşkil etmektedir. Aşağıdaki şekilde özetlemeye çalıştığımız gibi sonrasında ortak güvenlik mimarisinin oluşumu, paylaşılan deneyimler, birlikte elde edilen zaferler ve paylaşılan gurur zaten var olan biz-duygusunu daha da güçlendirdiği gibi aktörler arasında duygusal inançlar ve duygusal normların daha çok köklenmesini sağlayacak güçlendirici etkiye bulunur.

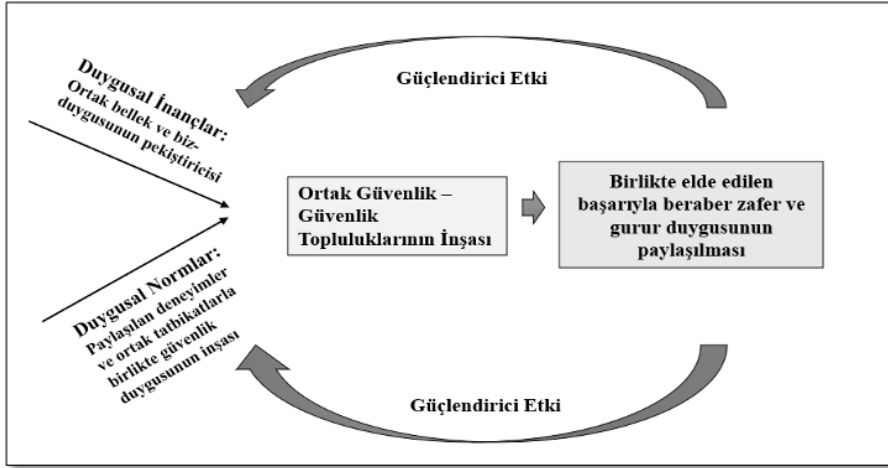
Düzenlenen kamuoyu araştırmalarında iki devletin vatandaşları arasında güvenlik inşasında duyguların rolünün olumlu etki yarattığı gözlemlenmektedir. *The Social Research Center*'ın yaptığı araştırmaya göre “Bölgesel güvenlik açısından Azerbaycan hangi ülkelerle askeri-siyasi işbirliğini genişletmelidir?” sorusuna verilen yanıtlarda ilk sırada %91,4 oranı ile Türkiye cevabı yer almıştır.¹⁰⁴ Türkiye Çalışmaları Merkezi'nin 2018 yılında yürüttüğü Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması'nda Azerbaycan % 63,6 ile en güvenilir partner olarak gösterilmiştir. Aynı kurumun 2019 ve 2022 tarihli Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması'nda “Türkiye hangi ülke ile işbirliği yap-

103 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Hürriyet Sancağı, Şehitlerimizin Birbirine Karışan Kanlarının Üzerinde Yükseliyor”, 08 Kasım 2025, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-hurriyet-sancagi-sehitlerimizin-birbirine-karisan-kanlarinin-uzerinde-yukseliyor>, Erişim tarihi: 02.02.2026.

104 Aghshin Mammadov, “The President's Activity in Public Opinion Prepared on The Basis of a Sociological Survey Analytical Report”, *The Social Research Center*, Nisan-Kasım 2021, https://stm.az/frq-content/plugins/confindeks_x1/item/file/20250505103343_22834500.pdf, Erişim tarihi: 02.02.2026.

malıdır?” sorusuna verilen cevaplarda ilk sırada Azerbaycan yer almıştır.¹⁰⁵ Bu karşılıklı kamuoyu eğilimleri, iki ülke arasındaki güvenlik işbirliğinin stratejik çıkar arayışlarının ötesinde aynı zamanda paylaşılan başarı öyküsü kanalıyla toplumsal ve duygusal yakınlık üzerinden de şekillendiğini göstermektedir. Nitekim iki ülke arasındaki güvenlik işbirliğine dair yapılan güncel çalışmalar arasında Türkiye'nin Azerbaycan'daki artan askeri-siyasi etkisini yalnızca güvenlik işbirliği olarak değil, aynı zamanda kimlik ve aidiyet dönüşümlerini tetikleyen bir süreç olarak yorumlayan anlatılar bulunmaktadır. Buna göre Türkiye'nin askeri kurumlaşma, eğitim ve savunma işbirliği alanlarındaki rolü Azerbaycan'ın Sovyet sonrası güvenlik mimarisinden ve Sovyet kimliğinden kopuşunu hızlandırırken, Azerbaycan toplumunda Türkiye yanlısı duyguların da güçlenmesine katkı sağlamıştır. Böylece Türkiye modelinin çekiciliği Azerbaycan toplumu ve daha geniş ölçekte Türk dünyası açısından toplumsal aidiyet dinamikleri olarak aşağıdan yukarıya doğru artmıştır.¹⁰⁶

Şekil 2. Ortak Güvenlik İnşasında Zafer ve Gururun Güçlendirici Rolü

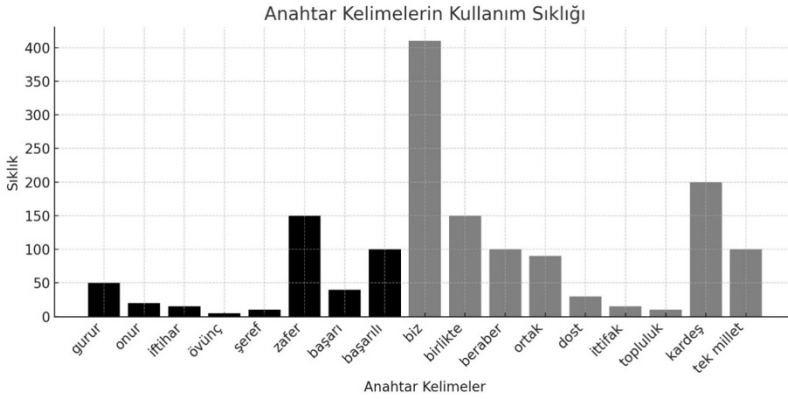
105 Mustafa Aydın et al., "Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması", Türkiye Çalışmaları Merkezi – Kadir Has Üniversitesi, 4 Temmuz 2019, <https://www.mustafaaydin.gen.tr/source/TDP-2019.pdf>, Erişim tarihi: 02.02.2026, Mustafa Aydın et. al., Kantitatif Araştırma Raporu: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2022, İstanbul, 8 Eylül 2022, Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Grubu, Global Akademi, Akademetre, https://www.mustafaaydin.gen.tr/source/TDP_2022_TUR_FINAL_.pdf, Erişim tarihi: 02.02.2026.

106 Levon Hovsepyan - Artyom A. Tonoyan, "From alliance to 'soft conquest': the anatomy of the Turkish-Azerbaijani military alliance before and after the 2020 Nagorno-Karabakh war", *Small Wars & Insurgencies*, 35:4, 2024, pp. 642-643.

Metin Analizi Sonuçları

Bu çalışmada, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki güvenlik inşasında “biz” ve “gurur” duyguları metin analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yöntem olarak duygu analizi, kelime çifti ve kelime bulutu teknikleri kullanılmış; 2020-2023 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı basın açıklamaları, TRT Haber ve Türkiye Azerbaycan Dergisi’ndeki, “Azerbaycan”, “İHA”, “SİHA”, “drone”, “Bayraktar”, “TB2” anahtar kelimelerini içeren metinler analiz edilmiştir. Uygulamada Python dili; Türkçe metin işleme için Zeyrek, metin temizleme için NLTK, kelime bulutu için WordCloud, görselleştirme için matplotlib kütüphaneleri kullanılmıştır. Gurur duygusu için “gurur”, “onur”, “iftihar”, “övünç”, “şeref”, “zafer”, “başarı” kelimeleri; “biz” duygusu için ise “biz”, “birlikte”, “beraber”, “ortak”, “dost”, “ittifak”, “topluluk”, “kardeş”, “tek millet” kelimeleri temel alınmıştır.

Şekil 3. Metinlerin Anahtar Kelime Kullanım Sıklığı

Şekil 3’de analiz edilen metinlerde seçilmiş anahtar kelimelerin sıklığı görselleştirilmiştir. En sık kullanılan anahtar kelimenin “biz” olduğu tespit edilmiştir, hemen ardından “kardeş” ve “birliktelik” belirten ifadeler yer almıştır. Metinler ayrı ayrı incelendiğinde ise Cumhurbaşkanlığı Basın Açıklamalarında genel tablo ile benzer bir eğilim olduğu sonucu çıkmıştır. TRT Haber metinlerinde “başarılı”, “birlikte” ve “ortak” anahtar kelimeleri en sık kullanılan kelimeler olmuştur. Türkiye Azerbaycan Dergisi metinlerinde ise en sık kullanılan anahtar kelime “zafer” olmuştur. Analiz edilen tarihler arasında Türkiye Azerbaycan işbirliğiyle gerçekleştirilen güvenlik operasyonları ve elde edilen zafere paralel olarak bu kelime ön plana çıkmıştır.

anlayışı ve kolektif kimlik vurgusunu göstermektedir. Ayrıca, “cumhurbaşkanı”, “Erdoğan” ve “Aliyev” gibi liderlere yapılan atıflar, bu söylemin siyasi liderlik üzerinden güçlendiğini ortaya koymaktadır. “Gurur” ve “önemli” gibi duygusal ifadelerse milli birlik, başarı ve ortak zafer söyleminin güvenlik inşasında nasıl duygusal bir bağ oluşturduğuna işaret etmektedir. Bu kelime bulutu, güvenlik söyleminde “biz” duygusunun güçlü bir toplumsal aidiyet oluşturduğunu ve bunun ortak tehdit algısı üzerinden pekiştirildiğini göstermektedir.

Sonuç

Uluslararası ilişkiler literatüründe uzun süre rasyonel olanın karşıtı ya da analitik açıdan kıyıda köşede kalmış yan unsurlar olarak konumlandırılan duygular, özellikle son on yılda hızlanan kuramsal açılımla birlikte disiplin içinde yerleşik ve meşru bir analiz kategorisi hâline gelmiştir. Güvenlik de geçmiş pratikler, toplumsal normlar, bilişsel ve duygusal süreçlerin etkisiyle şekillenen özneler arası bir olgudur. Bu yönüyle duygu çalışmalarıyla sıkı bir bağ içindedir. Bu çalışmada güvenliğin duygusal boyutu ve güvenlik topluluklarının oluşumunda duyguların rolü ele alınmıştır. Kuramsal çerçevede Jonathan Mercer’ın “duygusal inançlar” kavramına, Barbara Rosenwein’in “duygusal topluluklar” yaklaşımına ve Karl Deutsch’un “güvenlik topluluğu” anlayışına dayanmaktadır. Bunu, Simon Koschut’un duygusal (güvenlik) toplulukları ve duygusal güvenlik normlarına ilişkin katkıları takip etmiştir. Bu kuramsal çerçevede, başlangıçta ortak çıkarlar etrafında bir araya gelen grup üyeleri, zamanla güven, saygı ve empati gibi paylaşılan duygusal normlar aracılığıyla biz-duygusunu ve duygusal (güvenlik) topluluğunu pekiştirmektedir. Kolektif güvenlik topluluklarının oluşumu, paylaşılan deneyimlere ve bu deneyimlerin sonuçlarına dayanmakta ve bu süreçte üyeler arasında duygusal bilgi, ortak anlamlar ve güven duygusu ortaya çıkmaktadır. Grup içi sosyalleşme sürecinde, paylaşılan anılar, mitler ve semboller, üyelerin dünyayı kolektif olarak deneyimlenen bir duygusal gerçeklik üzerinden anlamlandırmalarını mümkün kılmaktadır. Kı-sacası söz konusu kuramsal bakış açısı, güvenliğin yalnızca tehditler ve çıkarlar temelinde değil; aynı zamanda duygusal normlar, kolektif kimlik ve aidiyet duygusu üzerinden inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çalışma, duyguların güvenlik söylemlerinin oluşumundaki nedensel ve araçsal rollerini birlikte açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Nitekim, güvenlik topluluklarında duygusal inançlar ve normlar bağlayıcı bir işlev görürken, ortak tatbikatlar ve deneyimler aracılığıyla “biz” duygusu ve ortak gurur pekişir. Zaferler bu duyguları güçlendirerek topluluğun duygusal bütünlüğünü yeniden inşa eder.

Özetle, pozitif duygular iş birliğini derinleştirirken, iş birliği pratikleri de duygusal normları pekiştirmektedir. Bu çerçevede, Karabağ Zaferi, Azerbaycan ve Türkiye'nin birlikte gurur duyduğu, tarihsel ve duygusal bağlarını derinleştiren önemli bir dönüm noktasıdır. Başka bir ifadeyle, İkinci Karabağ Savaşı ve 2023 çatışmaları sonrasında ortaya çıkan paylaşılan gurur ve güçlenen biz-duygusu, güvenlik alanındaki realist iş birliği biçimlerinin kolaylaştırıcısı ve güçlendiricisi olarak işlev görmüştür.

Çalışmada iki ülke arasındaki askeri işbirliği ve İHA/SİHA teknolojileri temelinde gelişen güvenlik mimarisi özetlenmiştir. Bu işbirliği yalnızca askeri kapasitenin paylaşımı değil, savunma sanayiinde kapsamlı bir entegrasyonu da ifade etmektedir. Ortak üretim, AR-GE, modernizasyon, tedarik ve eğitim alanlarında gelişen ilişkiler, iki ülkenin güvenlik politikalarının teknolojik boyutunu yeniden tanımlamakta ve bölgesel dengeleri etkileyecek şekilde kurumsallaşmaktadır. Bu kurumsallaşma aynı zamanda duygusal temellere dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle iki ülke arasında güçlenen ortak güvenlik anlayışı, biz duygusu, söz konusu başarılarla paylaşılan gurur, ortak operasyonlarda pekişen ortak duygusal normlar ve inançların temelinde gelişmektedir. Paylaşılan zaferler, düzenlenen ortak operasyonlar ve eğitimler, birlikte hissedilen gurur, biz-duygusunu ve ortak güvenlik anlayışını güçlendirmektedir. Yapılan metin analizi sonuçları bu bağlamda güvenlik (duygusal) topluluklarının oluşumundaki süreçsel akışı desteklemektedir. Buna göre duyguların güvenlik politikalarının yalnızca bir yansıması değil, aynı zamanda onların kurucu unsurları olduğu söylenebilir. Türkiye-Azerbaycan örneği, güvenlik topluluklarının duygusal normlar, biz-duygusu, paylaşılan zaferler ve kolektif gurur aracılığıyla güçlendiğini ve “iki devlet, tek millet” söyleminin duygusal olarak temellendirilmiş bir gerçekliğe dönüştüğünü göstermektedir. Bu bağlamda, Azerbaycan halkının Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında sergilediği güçlü duygudaşlık, acının paylaşılması ve geniş çaplı yardım seferberliği de söz konusu duygusal güvenlik topluluğunun toplumsal düzeydeki somut yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir. Nitekim Azerbaycan'da bazı sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu “*Kardeş Kömeği (Yardımlı)*” platformu ile Azerbaycan Kızılayı'nın “*Seninleyim Türkiye'm*” sloganıyla yürüttüğü yardım kampanyalarındaki “kardeş” ve “seninleyim” vurguları iki toplum arasındaki biz-duygusunu ve dayanışmayı özetler niteliktedir.¹⁰⁷

107 Ruslan Rehimov, “Azerbaycan halkının Türkiye'ye yardım seferberliği sürüyor”, *Anadolu Ajansı*, 08.02.2023, www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-halkinin-turkiyeye-yardim-seferberligi-suruyor/2811388, Erişim tarihi: 04.02.2026.

Son olarak bu çalışma, güvenlik topluluklarına ilişkin literatüre, duyguların yalnızca tamamlayıcı değil, kurucu ve/veya süreklilik sağlayıcı unsurlar olduğunu göstererek katkı sunmaktadır. Türkiye-Azerbaycan örneği, paylaşılan zaferler ve kolektif gururun, güvenlik iş birliğini derinleştiren duygusal mekanizmalar yarattığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çalışma, iki ülke arasındaki güçlü tarihsel ve kültürel bağlar nedeniyle genellenebilirlik açısından sınırlılıklar taşımaktadır. Gelecek araştırmalar, benzer duygusal dinamiklerin farklı ikili ve/veya bölgesel güvenlik iş birliklerinde nasıl işlediğini karşılaştırmalı olarak inceleyebilir.

Çatışma Beyanı: *Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.*

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: *Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkıda bulunmuştur.*

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- Åhäll, Linda - Thomas A. Gregory. "Security, Emotions, Affect", *Critical Studies on Security*, 1:1, 2013, ss. 117-120.
- Anholt, Simon. *Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*, Palgrave Macmillan, New York 2006.
- Ariffin, Yohan. "Introduction: How Emotions Can Explain Outcomes in International Relations." *Emotions in International Politics: Beyond Mainstream International Relations*, Yohan Ariffin, Jean-Marc Coicaud ve Vesselin Popovski (Eds.), Cambridge University Press, Cambridge, 2016, ss. 1-16.
- Arıboğan, Deniz Ülke - Hadiye Yılmaz Odabaşı. *Travmadan Zafere Türk Ulus Kimliğinin Psikopolitik Hikayesi*, İnkılap, İstanbul, 2023.
- Askerzade, Aygün. "NATO Çerçevesinde Azerbaycan-Türkiye Askerî İşbirliği ve Bölgesel Güvenlik Sorunları", *Karadeniz Araştırmaları*, 20, 2009, ss. 1-17.
- Aslan, Murat. "Türkiye'nin Savunma Stratejileri ve Politikaları." *Savunma Politikalarına Giriş*, Ferhat Pirinççi ve Murat Yeşiltaş (Eds.), SETA Kitapları, Ankara, 2021, ss. 225-252.
- Aydın, Mustafa. "Kafkasya ve Orta Asya İlişkileri", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (Cilt 2: 1980-2001)*, Baskın Oran (Eds.), 12. Basım, İletişim Yayınları, London 2010, ss. 366-439.
- Babayeva, Vefa. "Haydar Aliyev Dönemi Türkiye-Azerbaycan İlişkileri", İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Baele, Stephane J. - Gregorio Bettiza. "'Turning' Everywhere in IR: On the Sociological Underpinnings of the Field's Proliferating Turns", *International Theory*, 13:2, 2021, ss. 314-340.

- Bleiker, Roland - Emma Hutchison. "Fear No More: Emotions and World Politics", *Review of International Studies*, 34, ss. 115-135.
- Coetzee, W. Stephen et al. "Branding 'Progressive' Security: The Case of Sweden", *Cooperation and Conflict*, 59:1, 2023, ss. 86-106.
- Coicaud, Jean-Marc. "Emotions and Passions in the Discipline of International Relations", *Japanese Journal of Political Science*, 15, 2014, ss. 485-513.
- Coşkun, Efser Rana. "Uluslararası İlişkiler'de Duygusal Dönüş: Duyguların Analizi", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 2023, ss. 119-134.
- Crawford, Neta C. "The Passion of World Politics: Propositions on Emotion and Emotional Relationships", *International Security*, 24:4, 2000, ss. 116-56.
- Deutsch, Karl W., *Political Community at the International Level: Problems of Definitions and Measurement*, Doubleday & Company, Michigan 1954.
- Emeklier, Bilgehan - Nihal Emeklier. "Emotions in War: The Emotionality-Rationality Equation in Clausewitz's Theory of War", *The Philosophical Journal of Conflict and Violence*, 6:1, 2022, ss. 44-64.
- Epstein, Charlotte - Ole Wæver. "The turn to turns in International Relations", *European Journal of International Relations*, 0:00, 2025, ss. 1-28.
- Ertuna, Can. "İnsansız Hava Aracı Görüntüleri ve Barış Gazeteciliği: İkinci Karabağ Savaşı Örneği", *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 9:1, ss. 73-91.
- Ganz, Aurora. "Emotions and Securitisation: A New Materialist Discourse Analysis", *European Journal of International Relations*, 30:2, 2023, ss. 280-305.
- Gustafsson, Karl - Todd H. Hall. "The Politics of Emotions in International Relations: Who Gets to Feel What, Whose Emotions Matter, and the "History Problem" in Sino-Japanese Relations", *International Studies Quarterly*, 65:4, 2021, ss. 973-984.
- Gürsoy, Yaprak. "Emotions and Narratives of the Spirit of Gallipoli: Turkey's Collective Identity and Status in International Relations", *British Journal of Middle Eastern Studies*, 50:4, 2023, ss. 1039-1057.
- Houde, Anne-Marie. "Emotions, International Relations, and the everyday: Individuals' emotional attachments to international organisations", *Review of International Studies*, 2025, 51:3, ss. 504-522.
- Hovsepyan, Levon - Artyom A. Tonoyan. "From alliance to 'soft conquest': the anatomy of the Turkish-Azerbaijani military alliance before and after the 2020 Nagorno-Karabakh war", *Small Wars & Insurgencies*, 35:4, 2024, ss. 622-655.
- Hutchison, Emma - Roland Bleiker. "Emotion, Agency, and Power in World Politics", *The Power of Emotions in World Politics*, Simon Koschut (Eds.), Routledge Taylor and Francis, London 2020, ss. 185-196.
- Hutchison, Emma - Roland Bleiker. "Theorizing emotions in world politics", *International Theory*, 6, 2014, ss. 491-514.
- Hutchison, Emma. "Affective Communities as Security Communities", *Critical Studies on Security*, 1:1, 2013, ss. 127-129.

- Jones, Seth G. et al. “Combined Arms Warfare and Unmanned Aircraft Systems”, *Center for Strategic and International Studies*, 2022.
- Kasapoğlu, Can. “Techno-Geopolitics and the Turkish Way of Drone Warfare”, *Atlantic Council*, 2022.
- Koschut, Simon (eds.). *The Power of Emotions in World Politics*, Routledge Taylor and Francis, London, 2020.
- Koschut, Simon. “Emotional (Security) Communities: The Significance of Emotion Norms in Inter-Allied Conflict Management”, *Review of International Studies*, 40:3, 2014, ss. 533-558.
- Jedvis, Robert. *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton, Princeton University Press, 1976.
- Markwica, Robin. *Emotional Choices: How the Logic of Affect Shapes Coercive Diplomacy*, Oxford University Press, Oxford, 2018.
- Mercer, Jonathan. “Emotional Beliefs”, *International Organization*, 64:1, 2010, ss. 1–31.
- Mercer, Jonathan. “Human Nature and The First Image: Emotion in International Politics”, *Journal of International Relations and Development*, 9, 2006, ss. 288-303.
- Mercer, Jonathan. “Rationality and Psychology in International Politics”, *International Organization*, 59:1, 2005, ss. 77–106.
- Mihaila, Viorel. “Security Branding and National Security. Concepts at Work”, *Social and Behavioral Sciences*, 187, 2015, ss. 424 – 428.
- Osnabrügge, Moritz et al. “Playing to the Gallery: Emotive Rhetoric in Parliaments”, *American Political Science Review*, 115:3, 2021, ss. 885-899.
- Özlük, Erdem. *Uluslararası İlişkilere Duygusal Bakış*, Konya, Çizgi Kitabevi, 2016.
- Özsoy, Bahar. “1918’den 2023’e Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Askeri Boyutu”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 9:46, 2023, ss. 585-605.
- Pace, Michelle - Ali Bilgic. “Studying Emotions in Security and Diplomacy: Where We Are Now and Challenges Ahead”, *Political Psychology*, 40:6, 2019, ss. 1407–1417.
- Pierce, Jonathan J. “Emotions and the Policy Process: Enthusiasm, Anger and Fear”, *Policy & Politics*, 49:4, 2021, ss. 595-614.
- Rosenwein, Barbara H. *Emotional Communities in the Early Middle Ages*, Cornell University Press, New York, 2006.
- Solomon, Ty. “Attachment, Tautology, and Ontological Security”, *Critical Studies on Security*, 1:1, 2013, ss. 130-132.
- Tarçın, Uğur. “Türk Devletleri Teşkilatı’nda Askeri İşbirliği: Stratejik Bir Perspektif”, *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, Türk Devletleri Teşkilatı (Özel Sayı), 2025, ss. 244 – 267.
- Tracy, Jessica L. - Richard W. Robins. “The Psychological Structure of Pride: A Tale of Two Facets”, *Journal of Personality and Social Psychology*, 92:3, 2007, ss. 506–525.
- Travouillon, Katrin - Nicolas Lemay-Hébert - Joanne Wallis. “An emotions agenda for peace: Connections beyond feelings, power beyond violence”, *Cooperation and Conflict*, 0:00, 2023, ss. 1-14.

- van Noort, Carolijn. “On the Use of Pride, Hope and Fear in China’s International Artificial Intelligence Narratives on CGTN”, *AI & Society*, 39:1, 2024, ss. 295–307.
- Wendt, Alexander. *Social theory of international politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.
- Wonderly, Monique. “On the Affect of Security”, *Philosophical Topics*, 47:2, 2019, ss. 165–182.
- Wrangel, C. Täng. “Biopolitics of Hope and Security: Governing the Future through US Counterterrorism Communications”, *Globalizations*, 16:5, 2019, ss. 664–677.
- Yılmaz, Reha. “Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinde Son Dönem”, *Bilge Strateji*, 2:2, 2010, ss. 23-42.
- Zeytinci, Talha. “Türkiye-Azerbaycan İş Birliğinin Dinamikleri ve Özellikleri: İlişkilerin Söylemsel Yönü”, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 10:20, 2025, ss. 1-14.

İnternet Kaynakları

- Aliyev, Haydar. “Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev’in Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Konuşması”, Aliyev Heritage, 09 Şubat 1994, <https://lib.aliyevheritage.org/tk/3554962.html>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Anadolu Ajansı*, “Milli savunma teknolojileri Efes-2018’de sergilendi”, Ekonomi, 07 Mayıs 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/milli-savunma-teknolojileri-efes-2018de-sergilendi/1137947>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Aydın, Mustafa Aydın, et. al. “Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması”, Türkiye Çalışmaları Merkezi – Kadir Has Üniversitesi, 4 Temmuz 2019, <https://www.mustafaaydin.gen.tr/source/TDP-2019.pdf>, Erişim tarihi: 02.02.2026.
- Aydın, Mustafa et. al. Kantitatif Araştırma Raporu: Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması 2022, İstanbul, 8 Eylül 2022, Kadir Has Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Grubu, Global Akademi, Akademetre, https://www.mustafaaydin.gen.tr/source/TDP_2022_TUR_FINAL_.pdf, Erişim tarihi: 02.02.2026.
- Azemedi*, “Azerbaijan and Pakistan Already Have Trained Akinci UCAV ‘pilots’”, 23 Ekim 2022, <https://aze.media/azerbaijan-and-pakistan-already-have-trained-akinci-ucav-pilots/>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Azerbaycan Cumhuriyetinin Türkiye Cumhuriyetindeki Büyükelçiliği, “Kültürel ve insani işbirliği”, *İki Taraflı İlişkiler*, <https://ankara.mfa.gov.az/tr/category/kulturel-ve-insani-isbirligi>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Baykar*, “Baykar ile Azerbaycan, İnsansız Hava Aracı Sistemlerinin Ortak Üretimi İçin İyi Niyet Protokolü İmzaladı”, 29 Nisan 2023, <https://baykartech.com/tr/press/baykar-ile-azerbaycan-insansiz-hava-araci-sistemlerinin-ortak-uretimi-icin-iyi-niyet-protokolu-imzaladi/>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Defence Turkey*, “Kış Tatbikati – 2023”, Latest News, 02 Şubat 2023, <https://www.defenceturkey.com/en/content/kis-tatbikati-2023-5377>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Erdogdu, M. Fatih. “Üç Ülkeyi Uçarak Geçen Bayraktar AKINCI, Azerbaycan’da”, *Anadolu Ajansı*, 21 Mayıs 2022, https://www.aa.com.tr/tr/gundem/uc-ulkeyi-ucarak-gecen-bayraktar-akinci-azerbaycan-da/2594291?utm_source=chatgpt.com, Erişim tarihi: 15.06.2025.

- Fərhadoglu, Tapdıq. “Ankarada ‘Qafqaz Qartalı’ Hərbi Təlimləri Başlayıb”, *Voice of America*, 26 Kasım 2012, <https://www.amerikaninsesi.org/a/herbi-telim/1552925.html>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Hürriyet*, “İran’a Gözdağı”, 23 Ağustos 2001, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/irana-gozdagi-38260837>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Kasapoğlu, Can. “Five Key Military Takeaways from Azerbaijani-Armenian War”, *Anadolu Ajansı*, 30 Ekim 2020, <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-five-key-military-takeaways-from-azerbaijani-armenian-war/2024430>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Kasapoğlu, Can. “Hard Fighting in the Caucasus: The Azerbaijani Armed Forces’ Combat Performance and Military Strategy in the 2020 Nagorno-Karabakh War”, *SAM Papers*, no.18, 2021.
- Mammadov, Aghshin. “The President’s Activity in Public Opinion Prepared on The Basis of a Sociological Survey Analytical Report”, *The Social Research Center*, Nisan-Kasım 2021, https://stm.az/frq-content/plugins/confindeks_x1/item/file/20250505103343_22834500.pdf, Erişim tarihi: 02.02.2026.
- NATO, “Cooperative Determination 2001” *NATO Update*, 7 Kasım 2001, <https://www.nato.int/docu/update/2001/1105/e1105d.htm>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- NATO, “Relations with Azerbaijan”, 27 Mayıs 2024, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49111.htm, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- President of the Republic of Azerbaijan, “Speech by İlham Aliyev at the TEKNOFEST Azerbaijan Festival in Baku”, 28 Mayıs 2022, <https://president.az/en/articles/view/56522?>, Erişim tarihi: 02.02.2026.
- President of Azerbaijan Republic. “Speech by İlham Aliyev at the TEKNOFEST Festival in Istanbul”, 29 Nisan 2023, <https://president.az/en/articles/view/59722/>, Erişim tarihi: 03.02.2026.
- Nazimgizi Shafıga. “Some 91.2% of Azerbaijani Citizens Fully Trust The President – Poll”, *Report News Agency*, 24 Aralık 2021, <https://report.az/en/amp/domestic-politics/some-91-2-of-azerbaijani-citizens-fully-trust-the-president-poll?>, Erişim tarihi: 02.02.2026.
- Rehimov, Ruslan. “Azerbaycan’daki ‘Mustafa Kemal Atatürk-2023 Tatbikatı’ Savaş Sahnelerini Aratmadı”, *Anadolu Ajansı*, 24 Ekim 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/azerbaycandaki-mustafa-kemal-ataturk-2023-tatbikati-savas-sahnelerini-aratmadi/3030606>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Rehimov, Ruslan-Tolga Yanık. “İlham Aliyev, Baykar Yönetim Kurulu Başkanı Selçuk Bayraktar’ı Kabul Etti”, *Anadolu Ajansı*, 04 Nisan 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ilham-aliev-baykar-yonetim-kurulu-baskani-selcuk-bayraktari-kabul-etti/2862306>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Rehimov, Ruslan. “Azerbaycan halkının Türkiye’ye yardım seferberliği sürüyor”, *Anadolu Ajansı*, 08.02.2023, www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-halkinin-turkiyeye-yarim-seferberligi-suruyor/2811388, Erişim tarihi: 04.02.2026.
- Reynolds, Michael A. “Confidence and Catastrophe: Armenia and the Second Nagorno-Karabakh War”, *War on the Rocks*, 11 Ocak 2021, <https://warontherocks.com/2021/01/confidence-and-catastrophe-armenia-and-the-second-nagorno-karabakh-war/>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

- Sarukhanyan, Vahe. "Armenia vs. Azerbaijan: Military Expenditures", *Hetq*, 24 Ekim 2020, <https://hetq.am/en/article/123482>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Savunma Sanayist, "Azerbaycan Bayraktar TB2'lerinin İmha Ettiği S-300'ler", 15 Eylül 2022, <https://www.savunmasanayist.com/azerbaycan-bayraktar-tb2lerinin-imha-ettiği-s-300ler/>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Shaikh, Shaan - Wes Rumbaugh. "The Air and Missile War in Nagorno-Karabakh: Lessons for the Future of Strike and Defense", *CSIS*, 8 Aralık 2020, <https://www.csis.org/analysis/air-and-missile-war-nagorno-karabakh-lessons-future-strike-and-defense>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Şahin, Hilal. "Efes-2022 Birleşik Müşterek Fiili Atışlı Arazi Tatbikatı başarıyla tamamlandı", Anadolu Ajansı, 10 Haziran 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/efes-2022-birlesik-musterek-fili-atisli-arazi-tatbikati-basariyla-tamamlandi/2609633>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Torlak, Hakan. "Azerbaycan'da Hava Kuvvetleri Komuta Merkezi açıldı", *DefenceTurk*, 5 Temmuz 2023, <https://www.defenceturk.net/azerbaycanda-hava-kuvvetleri-komuta-merkezi-acildi>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Türkiye Azerbaycan Dergisi, "Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Şuşa Zafer Kurultayı'nda Tarihi Bir Konuşma Yaptı", <https://www.turkiyeazerbaycan.com/haber/cumhurbaskani-ilham-aliev-susa-zafer-kurultayi-nda-tarihi-bir-konusma-yapti>, Erişim tarihi: 02.02.2026.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Efes-2016 Tatbikatı'na Katıldı", 31 Mayıs 2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/44191/cumhurbaskani-erdogan-efes-2016-tatbikatina-katildi>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: 'Hürriyet Sancığı, Şehitlerimizin Birbirine Karışan Kanlarının Üzerinde Yükseliyor'", 08 Kasım 2025, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-hurriyet-sancigi-sehitlerimizin-birbirine-karisan-kanlarinin-uzerinde-yukseliyor>, Erişim tarihi: 02.02.2026.
- Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi, 15 Haziran 2021, <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2021-06-15-Azaebaycan-SusaBeyannamesi.pdf>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı Kara Kuvvetleri Komutanlığı, "Sonsuzluk (Eternity) 2024 Tatbikatı", 27 Eylül 2024, <https://www.kkk.tsk.tr/default/haber/haber-674.aspx>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı, "EFES-2024 Tatbikatı Başarıyla Tamamlandı", <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/94a37ed97a344ef4b1122de266da0ff8>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı, "Kış-2025 Tatbikatı'nın Seçkin Gözlemci Günü Dolayısıyla Kars'ta Gerçekleştirildi", *Haftalık Basın Bilgilendirme Toplantısı*, 6 Şubat 2025, <https://www.msb.gov.tr/SlaytHaber/48fa5cd2ad6741f48e04631688c09e54>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı, "TURAZ Kartalı Tatbikatı Basın Duyurusu", 25 Ağustos 2022, <https://www.msb.gov.tr/Basin-ve-Yayin/Aciklamalar/turaz-kartali-tatbikati-basin-duyurusu-2582022>, Erişim tarihi: 15.06.2025.

- Wezeman, Pieter. D. Et al. “Arms Transfers to Conflict Zones: The Case of Nagorno-Karabakh”, SIPRI, 30 Nisan 2021, <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgrounder/2021/arms-transfers-conflict-zones-case-nagorno-karabakh>, Erişim tarihi: 15.06.2025.
- Yıldırım, Göksel. “TEKNOFEST Heyecanı Azerbaycan’a Taşınıyor”, Anadolu Ajansı, 12 Mayıs 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/teknofest/teknofest-heyecani-azerbaycana-tasiniyor/2585758>, Erişim tarihi: 15.06.2025.